

DemoÖst-programmet — svenska demonstrations- anläggningar i Östersjöregionen inom energi- och miljöteknik

Mikael Kullman
Jenny Andersson
Torbjörn Ramberg

DemoÖst-programmet — svenska demonstrations- anläggningar i Östersjöregionen inom energi- och miljöteknik

**Mikael Kullman
Jenny Andersson
Torbjörn Ramberg**

Sida Evaluation 04/19

**Department for Infrastructure
and Economic Cooperation**

This report is part of *Sida Evaluations*, a series comprising evaluations of Swedish development assistance. Sida's other series concerned with evaluations, *Sida Studies in Evaluation*, concerns methodologically oriented studies commissioned by Sida. Both series are administered by the Department for Evaluation and Internal Audit, an independent department reporting directly to Sida's Board of Directors.

This publication can be downloaded/ordered from:
<http://www.sida.se/publications>

Authors: Mikael Kullman, Jenny Andersson, Torbjörn Ramberg.

The views and interpretations expressed in this report are the authors' and do not necessarily reflect those of the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida.

Sida Evaluation 04/19

Commissioned by Sida, Department for Infrastructure and Economic Cooperation

Copyright: Sida and the author

Registration No.: 2004-00711

Date of Final Report: May 2004

Printed by Edita Sverige AB, 2004

Art. no. Sida4176sv

ISBN 91-586-8477-8

ISSN 1401—0402

SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY

Address: SE-105 25 Stockholm, Sweden. Office: Sveavägen 20, Stockholm

Telephone: +46 (0)8-698 50 00. Telefax: +46 (0)8-20 88 64

E-mail: sida@sida.se. Homepage: <http://www.sida.se>

Innehållsförteckning

Abstract	3
Sammanfattning	3
1 Inledning	5
1.1 Syfte med uppdraget	5
1.2 Utvärderingens inriktning och omfattning	5
1.2.1 Vad har vi studerat?	5
1.2.2 Vad ingår inte i utvärderingen?	5
2 Bakgrund	6
2.1 Sammanfattning, beviljade projekt	6
2.2 Projektcykeln – en kortfattad beskrivning	6
2.2.1 Regelverk – förutsättningar	6
2.2.2 DemoÖst – information och marknadsföring	7
2.2.3 Från projektinitiering till slutinspektion	7
3 Metodbeskrivning	8
3.1 Inledning	8
3.2 Intervjuer – vilka?	9
4 Resultat och Analys	9
4.1 Inledning	9
4.2 Marknadseffekter	9
4.2.1 Marknadseffekter – faktadel	9
4.2.2 Marknadseffekter – sammanfattande analys	11
4.3 Erfarenheter från mottagarländerna	14
4.3.1 Mottagarlandserfarenhet – fakta- och analysdel partnermyndighet	14
4.3.2 Mottagarlandserfarenhet – fakta- och analysdel köpare	16
4.4 Regelverk och administrativ hantering	16
4.4.1 Regelverk och administrativ hantering – faktadel	16
4.4.2 Regelverk och administrativ hantering – sammanfattande analys	17
4.5 Kostnadseffektivitet	20
4.5.1 Kostnadseffektivitet – faktadel	20
4.5.2 Kostnadseffektivitet – sammanfattande analys	22
4.6 Genderspekter	24
5 Sammanfattande slutsatser	24
5.1 Sammanfattande övergripande slutsatser	24
5.2 Marknadseffekter – några specifika slutsatser	25
5.3 Regelverk och administration – några specifika slutsatser	25
5.4 Kostnadseffektivitet – specifika slutsatser	26
6 Förbättringsförslag	26
Bilaga 1 – Terms of Reference	28
Bilaga 2 – Utvärdering DemoÖst	33

Bilaga 3 – Årsredovisning för uppdrag inom Östersjömiljard 2 rörande DemoÖst-programmet	37
Bilaga 4 – Ordförklaringar	54
Bilaga 5 – Lista på genomförda intervjuer	55
Bilaga 6 – Projektlista	57
Bilaga 7 – Svenska parterers lärdomar och slutsatser	60
Bilaga 8 – Hantering av ansökan och framtid	62
Bilaga 9 – Beräkning av administrationskostnad	65
Bilaga 10 – Metod	66

Abstract

The report evaluates the Demo-East programme. The purpose of the programme is to provide potential buyers (corporations and public entities in the Baltic States, Poland and Russia) with the opportunity to try out Swedish produced environmentally sound equipment. The focus of this evaluation has been threefold; analysing the market effects the programme has had for Swedish supplying companies; assess whether the project selection criteria used are suited to their purpose; and finally, appraising the overall programme cost effectiveness.

The evaluation has been carried out by conducting interviews with Swedish equipment suppliers, Baltic/Russian/Polish buyers, local co-ordinating authorities, Sida and Demo-East advisory group members. All in all, approximately 40 interviews with programme stakeholders were made. In addition to this, relevant documentation was reviewed.

Overall, the programme has had material benefits for Swedish suppliers who's project were actually brought to final fruition. Several follow-on supplies have been identified shortly after and as a direct result of the initial Demo-East funded transaction. While the project selection criteria appear appropriate and adequate, the success rate for awarded projects is low (approx 50%). There is ample scope for reducing the administrative burden on Sida and hence improving the overall cost effectiveness. It is imperative that time and resources spent on appraising project applications and support for Swedish suppliers should be reduced. To this end, the report outlines and concludes a number of recommendations including i.a. how the success rate can be increased; what could be done to slash administrative costs; how higher-quality applications could be received; and how the Swedish suppliers could bear a higher risk for defaulting buyers.

Sammanfattning

Sedan starten 2001 har DemoÖst-programmet beviljat 39 projektansökningar med en total budget på 60.9 miljoner svenska kronor. Programmet, som är en del av Östersjömiljard 2, har som syfte att ge beställare i Östersjöområdet (Baltikum, Polen, Ukraina och Ryssland) möjligheter att dra erfarenheter av svensk utrustning på miljö- och energiområdena samt ge svenska företag möjlighet att demonstrera utrustning och etablera kontakter med potentiella kunder i regionen.

Denna rapport utgör en utvärdering av programmet. Utvärderingen har inriktats på

- marknadseffekter för medverkande företag
- regelverkens ändamålsenlighet
- kostnadseffektiviteten

Sammanfattningsvis har utvärderingen kommit fram till följande övergripande slutsatser och åtgärdsförslag;

- DemoÖst har haft ett stort marknadsföringsvärde för de svenska företag som genomfört projekt med DemoÖst-stöd. Ett mindre antal konkreta följdleveranser (minst 5 till antalet) har redan

identifierats och flera potentiella affärer (minst 7 till antalet) har identifierats som en direkt följd av DemoÖst.

- Involverade parter – köpare, säljare, lokala myndigheter – ser programmet som jämförelsevis mycket enkelt att arbeta med, begränsad byråkrati och klara besked. Regelverket är i stort ändamålsenligt men vissa ändringar föreslås med syfte att minska den administrativa belastningen på Sida.
- Den administrativa kostnaden för hanteringen av programmet är högre än budgeterat. Utfallet på administrationskostnaden är beräknat till omkring 13% av utbetalda medel mot budgeterade 6%. Inkluderas även konsultkostnader för slutinspektion uppgår andelen till närmare 20%.
- Processen för utveckling av nya projekt är resurskrävande. Dessutom avbryts stor andel av påbörjade projekt, oftast på grund av att den lokala finansieringen uteblir. Detta gör att om Sida ska klara av att administrera projekt för hela den summa som avdelats för DemoÖst (95 miljoner kronor) krävs besparings- och effektivitetsåtgärder. Som exempel kan nämnas att involverade parter (säljare, köpare, lokala myndigheter) bör åläggas mer av beredningsansvaret och att Sidas insatser mer bör fokusera på marknadsföring av programmet mot potentiella svenska parter.
- Andra åtgärder föreslås också, bland annat rörande bedömningen av marknadspotentialen i projektansökan.

1 Inledning

På uppdrag av Sida INEC/UUM (tidigare Sida Öst, enheten för Energi och Miljö) har SWECO utfört en utvärdering av det så kallade DemoÖst-programmet. Utvärderingen har utförts av ett team bestående av Mikael Kullman (projektledare), SWECO, Jenny Andersson, SWECO samt Financial Headway som underkonsult.

Denna rapport utgör tillsammans med ett planerat seminarium i maj 2004, slutredovisningen av uppdraget.

1.1 Syfte med uppdraget

I den uppdragsbeskrivning som projektteamet har baserat sitt uppdrag på anges huvudsyftet med utvärderingen vara;

*”att dokumentera nyttan av DemoÖst-programmet utifrån ett marknadsperspektiv.
Har DemoÖst-projekten lett till ytterligare kontakter och affärer?”*

Ett underliggande syfte är också;

*”att ge Sida underlag för att kunna förbättra hanteringen av programmet
och förstå vilka faktorer som ger bäst resultat för de investerade medlen”.*

1.2 Utvärderingens inriktning och omfattning

1.2.1 Vad har vi studerat?

Utifrån syftet som anges i föregående avsnitt har utvärderingen i första hand fokuserat på följande huvudaspekter;

- Marknadseffekter, det vill säga. i vilken omfattning berörda svenska företag har kunnat nyttja demonstrationsprojektet för att utveckla sina affärer i regionen
- Kostnadseffektivitet, det vill säga. skulle insatserna kunnat göras till en lägre kostnad med en bibehållen kvalitet & kvantitet?

Utöver detta har utvärderingen också hanterat frågeställningar kring hur mottagarländerna ser på DemoÖst-instrumentet (både köpare av svensk utrustning liksom de lokala samarbetsmyndigheterna). En viktig aspekt i perspektivet att utveckla programmet för framtiden har också varit att studera hur Sidas hantering av programmet samt hur regelverkens ändamålsenlighet uppfattas av medverkande parter.

Vi ger vidare förslag på hur programmet skulle kunna hanteras mer effektivt inför kommande ansökningsomgångar och i samband med beredningen och administrationen av nu pågående projekt.

1.2.2 Vad ingår inte i utvärderingen?

Genom uppdragsbeskrivningen är uppdraget tydligt avgränsat. Nedan givna aspekter och bedömningar har inte inkluderats i utvärderingen;

- Upphandlingsförutsättningar och dess relation till till exempel Statsstödsreglerna, inverkan på konkurrensaspekter etcetera.

- Kostnadseffektiviteten i perspektivet projektstorlek i relation till erhållen marknadseffekt
- Förväntade miljö- och energibesparingseffekter av beviljade DemoÖst-projekt
- Förväntade effekter utifrån bistånds-/utvecklingsmål (stödet har karaktären av exportstöd snarare än bistånd, Inga institutionsbyggande och reformskapande insatser har ingått och kunskapsöverföringen har i huvudsak varit av teknisk natur).

2 Bakgrund

2.1 Sammanfattning, beviljade projekt

Programmet startades 2001 och sedan dess har totalt 6 ansökningsomgångar genomförts eller påbörjats, med en sjunde under beredning. Totalt har under denna tid cirka 180 ansökningar hanterats.

När utvärderingen påbörjades hade, enligt Sidas sammanställning per den 31 december 2003, totalt 39 ansökningar med en total budget på 60.9 miljoner svenska kronor beviljats stöd enligt beslut.

Av de beviljade insatserna har hittills 16 genomförts och slutbesiktats, 9 är under genomförande och 14 har avbrutits (dominerande skäl är att den lokala parten inte lyckats finansiera ”sina” 50% av projektkostnaden). Beviljade medel i de avbrutna projekten motsvarar cirka 40% av det totala beviljade stödet, medel som alltså inte kommer att utnyttjas i de specifika projekten (det bör understrykas att dessa medel inte utbetalats av Sida).

Fördelningen av beviljade projekt per land är följande:

- Polen 16
- Estland 7
- Lettland 5
- Ryssland 4
- Litauen 4
- Ukraina 3

Det kan också vara värt att notera att tre svenska företag erhållit stöd vid två tillfällen, dock på olika marknader eller för annan teknik.

Fortsättningsvis kommer stöd att kunna ges till Nordvästra Ryssland, Moskvaområdet och Ukraina medan stöd till Polen och Baltikum inte längre är aktuellt.

2.2 Projektcykeln – en kortfattad beskrivning

2.2.1 Regelverk – förutsättningar

Sammanfattningsvis är stödet baserat på följande förutsättningar;

- Länder (så kallade mottagarländer) som är aktuella för stöd är Baltikum, Polen, Ukraina samt Nordvästra Ryssland och Moskva.

- Skall avse svenskutvecklad utrustning inom miljö- och energiområdet
- Stöd ges till företag och organisationer i mottagarländerna efter framställan från en samordnande myndighet i respektive mottagarland
- Den svenska partens årliga omsättning ska vara minst 3 gånger värdet på den insats som är aktuell
- Avser normalt 50% av utrustningskostnaden (stödet kan totalt uppgå till högst 3 MSEK)
- Utrustningen ska vara modernare än vad som idag finns i bruk i regionen eller landet
- Utrustningen ska ha en tydlig marknadspotential och ska vara relevant i perspektiv av Sveriges och EUs prioriteringar inom miljö- och energiområdet.
- Om projektet avbryts i förtid har säljaren ingen skyldighet att återbetala förskott som Sida utbetalat.

2.2.2 DemoÖst – information och marknadsföring

Marknadsföringen av DemoÖst har i första hand utförts genom informationsspridning till parter i mottagarländerna, då oftast genom lokala koordinerande myndigheter. Sida har också deltagit vid, alternativt själva tagit initiativ till, lokala mässor och särskilda seminarier för att marknadsföra stödet på den lokala marknaden.

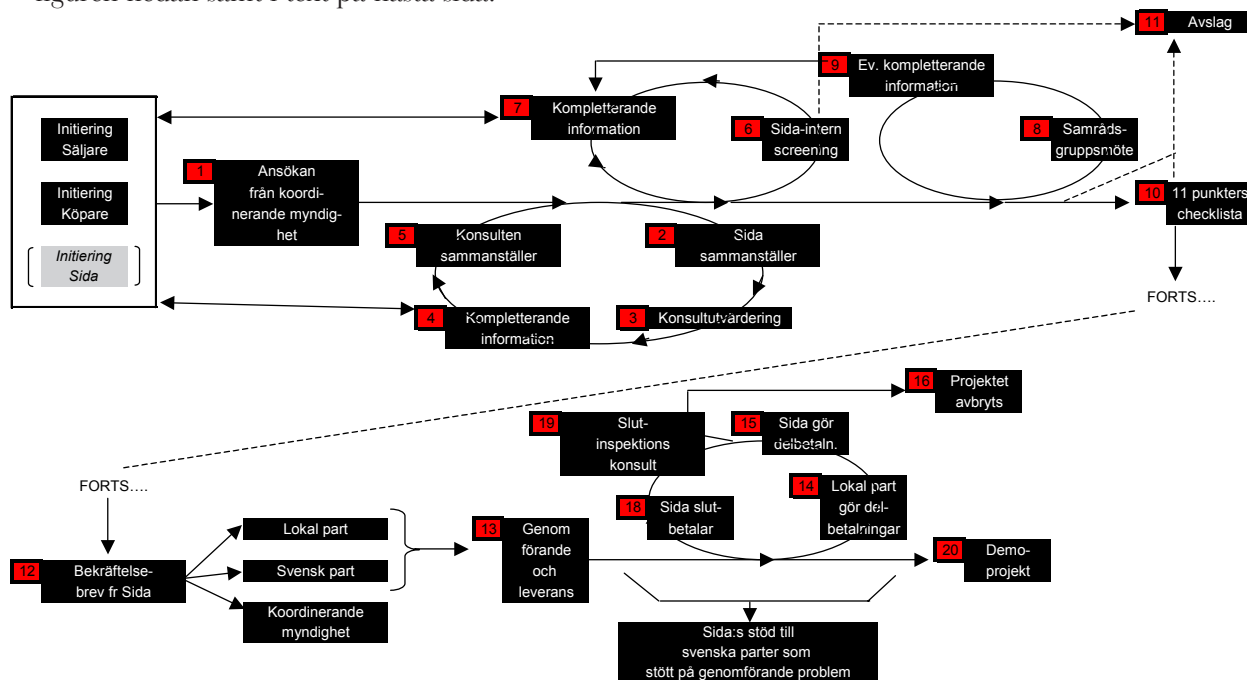
Även Svenska ambassader och Exportrådets representanter i respektive land har informerats.

Det har inte genomförts någon systematisk bearbetning av andra kanaler (som exempelvis genom Exportrådet, UD-PES etcetera).

Vad gäller marknadsföring mot svenska företag har denna, vad vi förstår, utförts ganska sporadiskt och begränsas till allmän information. I bilaga 2 ges ett exempel på sådan information genom ”Information till svenska parter om demonstrationsinsatser för utrustning på miljö- och energiområdet”.

2.2.3 Från projektinitiering till slutinspektion

Projektcykeln – från att projektet initieras av antingen säljaren, köparen (var för sig eller gemensamt) eller i något fall av Sida själva – fram till slutinspektion och demonstrationsinsatser – presenteras i figuren nedan samt i text på nästa sida.

Steg 1–12: Beredning av ansökan

Steg 1; Initiativ till ansökan tas av säljare, köpare (enskilt eller tillsammans), i vissa fall även av Sida. Ansökan tas fram och lämnas in till den lokala samordningsmyndigheten av köparen. Den samordnande myndighetens insats är enligt överenskommelse med Sida att prioritera utifrån lagstiftning och förutsättningar i mottagarlandet. I många fall begränsas insatsen dock till översättning (om behov finns), viss formaliakontroll. Samordnande myndighet vidarebefordrar ansökan till Sida för bedömning.

Steg 2–5; Omfattar de första granskningsstegen där en konsult utses för att gå igenom ansökan efter en på förhand given ”mall”. Om så krävs kan konsulten begära in kompletterande information.

Steg 6–7; Efter utförd granskning genomför Sida en intern genomgång och tar fram förslag på vilka ansökningar som ska beviljas stöd. Detta, tillsammans med konsultens genomgång, presenteras för Samrådsgruppen. Sida kan redan i detta skede ta bort ansökningar som inte ”håller måttet”.

Steg 8–12; I samråd med samrådsgruppen fattar Sida beslut kring vilka projekt som ska ges stöd alternativt avslag (eller behov av kompletterande information). Därefter går Sidas handläggare igenom alla med beviljat stöd enligt en 11 punkters checklista som sista kontroll innan formellt beslut tas och bekräftelsebrev skickas till berörda parter.

Steg 13–20: Projektgenomförande

Steg 13; Projektet påbörjas och leverans sker. Sida kan här ge förskottsbetalning om så har beslutats (ges mot bankgaranti). I detta skede har ett flertal projekt avbrutits på grund av att de lokala parterna inte har finansiering klar.

Steg 14–19; Projektet genomförs, Sida gör delbetalningar (villkor att lokal part gör betalningar före Sidas utbetalning). Under projektets gång ger Sidas handläggare ofta stöd till den svenska parten vid problem av olika karaktär. Om projekt avbryts under pågående leverans (vilket har skett) har den svenska parten ingen skyldighet att betala tillbaka redan utbetalt belopp till Sida.

Efter avslutad leverans sker, på uppdrag av Sida, en slutinspektion av svensk konsult och vid godkännande utför Sida sista delbetalningen på 15%.

Steg 20; Projektet är i drift och kan användas som demonstrationsobjekt.

3 Metodbeskrivning

3.1 Inledning

Utvärderingen har i första hand baserats på ett stort antal intervjuer med olika parter som på ett eller annat sätt medverkat i någon av programmets olika delar. Utöver detta har en mängd bakgrundsdokumentation utnyttjats, både som stöd för de intervjuer som genomförts, men också som underlag för själva analysen och slutsatser. Se även bilaga 10 för en detaljerad beskrivning av metod.

Analysen baseras på en faktabaserad del med konkret information om DemoÖst-programmets utfall. Utifrån detta material har en analys genomförts och ett antal slutsatser har dragits.

Avslutningsvis beskrivs en del framgångsfaktorer samt förslag till förändringar/förbättringar av programmets olika delar för utveckling av programmet i framtiden.

3.2 Intervjuer – vilka?

Vi har varit i kontakt med ett stort antal personer, företag organisationer och myndigheter, i första hand i Sverige men också i mottagarländerna.

Säljare; Telefonintervjuer har genomförts med representanter för alla bolag som beviljats stöd (och där projekten har genomförts eller av Sida bedöms komma att genomföras) till och med ansökningsomgång 5. Totalt omfattar detta 25 intervjuer.

Köpare; I samband med två fältbesök – Ryssland och Polen – har ett antal köpare kontaktats. Totalt har 6 köpare intervjuats (samt en potentiell köpare ansvarig för ansökan till omgång 7).

Lokal myndighet; De lokala myndigheterna i de länder som besökts – Ryssland (St Petersburg, Leningrads Län samt Pskov Län) och Polen – har besökts så långt som varit möjligt.

Utöver detta har vi även varit i kontakt med Sidas handläggare, flera av samrådsgruppens medlemmar samt ett urval av de konsulter som på uppdrag av Sida genomfört olika insatser relaterat till DemoÖst.

4 Resultat och Analys

4.1 Inledning

Resultat och analys från utvärderingen är indelad i följande huvudaspekter;

- marknadseffekter,
- erfarenheter från mottagarländerna – hur uppfattar de DemoÖst?
- regelverk och administrativ hantering
- kostnadseffektivitet, samt
- gender.

En sammanställning av analysresultat och slutsatser redovisas i avsnitt 5.

4.2 Marknadseffekter

I detta avsnitt hanteras marknadseffekterna. Fokus i denna analys ska, enligt uppdragsbeskrivningen ligga på följande delar;

- Har de svenska parterna använt demo-anläggningarna i sitt vidare marknadsföringsarbete?
- Har demo-insatsen givit vidare affärer på kommersiell basis?

4.2.1 Marknadseffekter – faktadel

Intervjuerna med säljare har i detalj hanterat frågeställningar kring vilka marknadseffekter som kan relateras till DemoÖst-programmet. Följande tre frågeställningar har varit centrala;

- Kan man, som en följd av DemoÖst-projekten, identifiera långsiktiga marknadseffekter hos de svenska företagen?

- Använder man demonstrationsanläggningarna i sin marknadsutveckling?
- Har projektet lett till vidare affärer/offertförfrågan utan stöd?

Delvis kan dessa effekter mätas kvantitativt, till exempel i form av antal konkreta följdleveranser och pipeline. Det är dock av vikt att ha i åtanke att utrustningen i flera av de projekt som vi analyserat har nyligen levererats, är under installation eller är fortfarande på planeringsstadiet. Därmed är det vår bedömning att det i flertalet fall inte är rimligt att redan vänta sig några konkreta marknadseffekter av dessa projekt. Därför, utöver den kvantitativa bedömningen, görs även en kvalitativ bedömning av nuvarande och väntade marknadseffekter.

Marknadseffekter direkt relaterade till DemoÖst-projektet har delats in i tre nivåer – kontrakterad merförsäljning, konkreta förfrågningar om leverans ("pipeline") samt demonstrationsobjekt (det vill säga att anläggningen regelbundet visas för nya potentiella kunder).

Kontrakterad merförsäljning kan konstateras i 5 fall där nya order erhållits antingen från samma kund eller ny kund.

Pipelineprojekt har rapporterats i minst 7 fall, oftast har detta avsett nya kunder i regionen.

Demonstrationsobjekt – de allra flesta (endast något undantag) rapporterar att anläggningen nyttjas som demonstrationsobjekt

I tabellen på kommande sida ges en sammanfattande bild av andra marknadseffekter (eller aspekter som kan påverka marknadseffekterna) som identifierats. Här inkluderas till exempel hur projekten initierats, det svenska företags tidigare intresse och erfarenhet av internationella affärer i Central- och Östeuropa.

Genomgången visar också att projekten, enligt säljarna, i flera fall skulle ha blivit av utan stöd från DemoÖst, antingen genom att lokal upphandling hade skett (där svensk utrustning möjligen inte hade klarat priskonkurrensen), alternativt genom att leverans skett men troligen långt senare. Det bör noteras att dessa uppgifter kommer från den svenska parten och bör tolkas med försiktighet då säljarnas bedömning av marknadspotentialen för sin produkt i Östeuropa kan vara högt räknad. Det har varit svårt att utröna hur utfallet hade påverkats om den andel som DemoÖst finansierar (nu 50%) hade varit annorlunda. Mer diskussion kring detta finns i avsnitt 4.3.2 kring regelverkets ändamålsenlighet.

Projekttyp	Antal projekt	Kundtyp	Projekt-initiering	Nyttjande av lokal agent/distributör	Hade projektet blivit av utan DemoÖst (att tolkas med försiktighet – se kommentar ovan)	Tidigare intresse för marknaden	Har marknadsintresset påverkats av DemoÖst?	Framtida affärsutveckling i regionen
Alla studerade projekt	26	79% offentlig beställare, övriga privata	I drygt 50% av fallen är det säljaren som tar initiativet till projektet och DemoÖst	I 70% av fallen används lokal agent eller distributör	50%: Nej 25%: Ja, men senare 25%: Ja, med annan (ffa lokal) leverantör	85% har tidigare visat intresse för marknaden, 75% har tidigare erfarenheter av affärer i CEE	20% anger att intresset ökat, medan 70% anger att marknadsplaner kvarstår	85% ser en framtida ökning av affärerna i regionen, merparten (92%) ser DemoÖst som viktigt för framtida utvecklingen, varav 52% mycket viktigt
Specifikt för genomförda projekt eller under genomförande	21	-	-	Inget samband mellan genomförda projekt och lokal agent	-	-	Två av säljarna bedömer att erfarenheter från projektet minskar intresset för framtida affärer i den specifika regionen	En av säljarna anser inte att DemoÖst är speciellt viktigt för företagets potential i regionen
Specifikt för avbrutna projekt	5	Alla avbrutna projekt har en offentlig eller offentligt ägd beställare	I tre av dessa projekt är köparen offentlig och köparen har tagit första initiativ till affären	-	-	-	Endast en av säljarna bedömer att det avbrutna projektet påverkar strategi negativt, övriga fortsätter sin affärssatsning	-

4.2.2 Marknadseffekter – sammanfattande analys

Följdleveranser ja, men hur ser framtiden ut?

Sammantaget är det vår bedömning att DemoÖst-programmet haft ett stort marknadsföringsvärde för de svenska parterna vars projekt verkligen slutförts. Trots att endast ett fåtal anläggningar varit i drift en längre tid kan ett antal följdleveranser identifieras (totalt cirka 5 konkreta och 7 på gång av hittills 16 slutbesiktigade projekt). Det är också tydligt att flera företag ser nya affärer bakom hörnet, affärer som till stor del har sitt ursprung i det faktum att man har sin teknik installerad på plats och att den nyttjas som referens eller demonstrationsanläggning.

Det är också vår bedömning att flera företag ser regionen som en växande marknad och att stödet har givit företaget en betydande fördel i sin fortsatta marknadsutveckling. Endast i enstaka fall (om man beaktar slutinspekterade anläggningar) har det långsiktiga intresset för marknaden minskat.

Trots dessa positiva tecken är det vår uppfattning att det i flertalet fall är för tidigt att utröna de långsiktiga marknadseffekterna av enskilda projekt. Mätbara, långsiktiga, effekter kommer troligen endast på sikt.

Därför bör i framtiden en eller flera uppföljningar göras av verkliga marknadseffekter, kanske genom enkäter eller motsvarande till svenska parter.

Det är glädjande att vi redan nu kan se positiva tecken, men vi vill kommentera det faktum att potentiella följdleveranser till samma kund rapporteras i något fall trots att varken installation eller leverans ännu inte skett. Utifrån detta är det vanskligt att dra generella slutsatser men härddraget kan en slutsats vara att demonstrationseffekten inte har behövts, utan affären (både den ursprungliga och följdleveranserna) hade blivit av utan stödet från DemoÖst. En positiv tolkning är att kontakter skapats via DemoÖst-programmet vilket gjort att säljare och köpare i det fallet kommit i kontakt med varandra med en eller flera leveranser som följd tack vare stödet.

Tidigt inne på marknaden, men är marknaden mogen?

I ett antal fall har programmet möjliggjort försäljning i ett tidigare skede i affärsprocessen än vad som hade varit fallet om stödet inte funnits. Några företag har gjort bedömningen att man kommer in på marknaden i vissa fall upp till två år tidigare än vad man kanske hade gjort utan att stödet funnits.

Sannolikt har stödet också förkortat affärs- och försäljningsprocessen tack vare att båda parterna vågat satsa. Stödet har därmed inneburit en klar konkurrensfördel gentemot andra exporterade länders företag. Detta synes vara fallet i synnerhet på de marknader som är mindre kommersiellt utvecklade (Ukraina och Nordvästra Ryssland) jämfört med mer utvecklade länder som Balikum och Polen.

Sannolikt har detta mest positiva effekter men stödet kan i några fall lett till att teknik har exporterats som den lokala marknaden ännu inte är mogen för.

I första hand avses då att den kommersiella mognaden inte finns – priset på utrustningen reflekterar inte det pris som den lokala marknaden ännu är beredd att betala. Om marknadsmässig och/eller pris-mässig mognad för tekniken saknas på den lokala marknaden är det stor risk för att demoeffekter utblir på både kort och längre sikt.

Sammanfattningsvis är det vår uppfattning att det finns ett behov att få en bättre uppfattning om den lokala marknadens tekniska och finansiella mognad för den föreslagna utrustningen innan stöd ges jämfört med hittills genomförda ansökningsomgångar.

Det bör dock påpekas att flera företag pekar på en annan viktig aspekt med demonstrationseffekten. Denna baseras på en uppfattning att lokala parter är mer eller mindre misstänksamma mot ny, ej lokalt beprövad teknik, varför lokal finansiering för denna nya teknik kan vara svår att få fram. Genom demonstrationsprojektet blir tekniken mer beprövad, vilket kan öppna dörren för till exempel federal finansiering i Ryssland. Det vill säga marknaden är inte mogen, men demonstrationsprojektet skyndar på, kanske t om är en förutsättning för, marknadens mognadsprocess.

Är det svenska företaget moget för marknaden?

De flesta svenska parter ser Östeuropa som en viktig framtida exportmarknad och stödet har för många av det svenska parterna möjliggjort ett första steg mot denna marknad. De företag som åtnjutit stödet skiljer sig väsentligt i omsättning, ”exportmognadsgrad”, antalet anställda, finansiell och operativ kapacitet. En lyckad satsning i Östeuropa kräver normalt uthållighet, kontakter, finansiell kapacitet, marknadskunskap etcetera.

Stödet har karaktären av riskkapital-/såddfinansiering där det på förhand kan konstateras att alla insatser inte kommer att bli lyckade. Vår uppfattning är att vissa av de företag som fått stöd saknar ”exportmognad” och närmar sig Östeuropa mer ad-hocmässigt. För en handfull företag har stödet t o m inneburit den första utomskandinaviska leveransen. Det kan konstateras att ett antal företag som saknat långsiktig strategi har kunnat etablera sig tidigt på den aktuella marknaden, förkortat introduktionen av sin produkt på marknaden och identifierat ”early adopters” i ett tidigt skede tack vare stödet. Detta tack vare att kraven på exportvana inte varit särskilt höga eller uttalade. Stödet kan visserligen leda till en förstärkt förståelse för Östeuropamarknaden för enskilda företag men det finns risk för att Demo-Öst-stödet används för att delfinansiera ett enskilt exportprojekt utan att det leder till demonstrations-effekter och merförsäljning på kortare eller längre sikt.

Det är således av vikt att det svenska företaget har en uttalad strategi för den aktuella marknaden. Därför bör den kommersiella bärkraften i exporten av utrustningen analyseras och kvantifieras i samband med utvärderingen av ansökan. Vidare bör det inom ramen för programmet definieras vad som är en lyckad insats och hur detta mäts.

Marknadserfarenhet och lokala agenter – dess betydelse för effekterna?

En bild som tydligt målas upp genom de intervjuer vi genomfört är att betydelsen av tidigare erfarenheter av Central- och Östeuropa tillsammans med lokal agent eller distributör, inte kan underskattas.

Flera av de företag som tidigare inte arbetat i dessa affärsmiljöer beskriver svårigheten med kulturskillnader etcetera, något som man å andra sidan lärt sig överbrygga genom projektet. Dessa företag har dock generellt en högre tröskel till fortsatt affärsutveckling i dessa regioner.

I princip alla de företag som nyttjar lokal agent eller distributör (som även är aktiv under själva installationen) beskriver detta som en förutsättning för att nå framgång. Då avses inte bara framgång med själva projektet, utan även framtida utfall vad gäller demonstrationsaspekter etcetera.

Vi ser det därför som en förutsättning att det svenska företaget, för att åtnjuta stöd, bör ha knutit till sig en lokal agent (eller annan likvärdig säljkanal), eller ha en trovärdig långsiktig strategi för sin fortsatta/framtida närvaro i regionen.

Man bör dock vara medveten om att om man ställer detta krav, (alternativt att det svenska företaget krävs på någon annan tydlig indikation på möjlighet att satsa långsiktigt innan de kan komma i fråga för stöd) finns det en uppenbar risk att enskilda ”exportäventyr” som kan visa sig mycket lyckade står utan möjlighet till stöd.

Dessa konstateranden bör läsas mot det delsyfte inom ÖM2 som säger att stödet skall

”stärka svenska företags position i Östersjöregionen och förbättra förutsättningarna för svenska företags deltagande i regionens näringsliv”

Alltför disparata och ad-hocmässiga insatser bidrar möjligen inte till att stödprogrammet klarar denna måluppfyllelse.

Hur nyttjas demonstrationsanläggningarna i marknadsföringssyfte?

Hur och i vilken utsträckning demoanläggningarna har nyttjats i marknadsföringssyfte av företagen varierar. I vissa fall har insatserna fungerat som referensobjekt för säljaren och i de flesta fall där projekten slutförts bedömer vi att anläggningarna har fungerat som någon form av demonstrationsobjekt för andra potentiella köpare.

En tydlig trend är dock att den lokala parten inte ser anläggningen i första hand som ett *demonstrationsprojekt* utan i första hand som en ren gåva från Sida, där demonstrationsaspekten är sekundär om ens känd av hela organisationen. Vår uppfattning är också att det endast i begränsad omfattning finns krav, instruktioner och rutiner för hur anläggningarna ska nyttjas som demonstrationsanläggningar.

Konsekvenserna av detta, som också bekräftas av ett antal företag, är att anläggningens omgivning (det vill säga strukturer som inte ingår i den del som finansierats genom DemoÖst) i kvalitet inte är i nivå med den svenska utrustningen, vilket flera säljare bedömer kan minska demonstrationseffekten betydligt (anläggningen är inte ”snyggt inramad”).

De svenska leverantörerna har ibland själva eller genom lokala agenter förevisat anläggningarna för potentiella köpare. Mest förekommande är dock att de lokala parterna varit den part som förevisat anläggningen för andra potentiella köpare (detta gäller i synnerhet om det har varit om kommuner/kommunala bolag som varit köpare). Det saknas dock konkret information om hur stort antal organisationer och företag som besökt anläggningarna, men det är tydligt att frekvensen besök varierar från projekt till projekt. Sammanfattningsvis är detta en relativt positiv bild.

Vår uppfattning är dock att det finns behov av tydligare krav på både köpare och säljare vad avser demonstrationsaspekten.

Detta krav bör avse i första hand köparens ansvar att ta emot potentiella kunder och förevisa anläggningen, men också säljarens ansvar att ta fram marknadsföringsmaterial etcetera som stärker marknadsföringseffekten av anläggningen.

4.3 Erfarenheter från mottagarländerna

Den huvudsakliga frågeställningen att besvara är hur DemoÖst-instrumentet upplevts från i första hand partnermyndigheterna, och i andra hand från köparna av svensk utrustning som delfinansierats via DemoÖst.

4.3.1 Mottagarlandserfarenhet – fakta- och analysdel partnermyndighet

Partnermyndigheter – hur fungerar det idag?

Sida har etablerat kontakt med samarbetsmyndigheter i varje land. Huvudsyftet med dessa kontakter är att underlätta marknadsföring och hantering av programmets olika delar. I Polen, Estland och Ukraina har kontakt etablerats med en myndighet som därmed hanterar alla ansökningar. I Litauen och Lettland har ansvaret fördelats mellan miljö- och energimyndigheter och i Ryssland finns motsvarande myndighetskontakt på oblastnivå (ungefär motsvarande svenska län). Totalt finns det 18 kontaktmyndigheter, varav 10 utgör myndighetskontakter i Ryssland.

Vi har besökt kontaktpersonerna i Polen (Miljöministeriet) samt i St Petersburg Stad och Pskov Oblast i Ryssland. Baserat på dessa erfarenheter samt utifrån uppgifter från Sida är det vår uppfattning att de uppgifter som dessa myndigheter utför, och därmed hur de ser sin roll, varierar kraftigt.

Som exempel kan nämnas Polen som har en mycket aktiv roll vad gäller gallring av projektansökningar. Inkomna ansökningar utvärderas av en expertgrupp innan de skickas vidare till Sida. I denna första gallring försvinner enligt uppgift från ministeriet cirka 70% (!) av ansökningarna för att de inte uppfyller kraven. Trots detta (eller kanske just därför) har Polen hittills varit klart överrepresenterat i antalet beviljade projekt.

Den regionala myndigheten i Pskov arbetar på ett annorlunda sätt jämfört med sina polska kollegor. Myndigheten är en flaskhals när det gäller möjligheten att behandla ansökningar, varför mycket av hanteringen gått över till staden Pskov. Pskovs vice borgmästare har också själv aktivt utvecklat olika förslag. Detta har medfört att den lokala ansökarmyndigheten i praktiken fungerar som både ansökare och utvärderare/första gallrare.

Antalet ansökningar från olika länder varierar kraftigt – varför?

I jämförelse med till exempel Polen har endast ett fåtal projektansökningar etablerats i Ryssland. Varför denna skillnad uppstått har många orsaker. Det ska dock noteras att vi inte ser någon direkt skillnad i hur marknads- och informationsarbetet utförts i de olika länderna varför skillnaden finns att finna i andra orsaker, varav följande troligen är några;

- I Polen har man tidigt byggt upp en vana av system med olika typer av fonder där bidrag kan sökas för olika projekt. Detta gör att man är van vid att hantera ansökningar och ser även dess betydelse. Dessutom har man därmed möjlighet att lokalt söka stöd för den lokala finansieringen, till exempel genom Ekofonden (en fond som Sida för övrigt har givit stöd till tidigare).
- Vi har i ett flertal fall stött på agenter i Polen som själva har en bakgrund i Sverige, pratar svenska och har vana av svensk affärskultur. Dessa personer är troligen en mycket bra ”brygga” mellan den svenska säljaren och den polske köparen, vilket underlättar processen. Vi har inte sett samma ”frekvens” av detta i till exempel Ryssland.
- Det är mycket svårt att finna lokal finansiering för kommunala och statliga köpare i Ryssland och Ukraina.

Partnermyndigheter – hur skulle det kunna utvecklas?

Mot bakgrund av ovanstående, men också för att kunna nå den effektivitetshöjning som vi föreslår i kostnadseffektivitetsperspektivet finns det all anledning av att utveckla relationen med de lokala myndigheterna. Vi inser det svåra att påverka olika organisationers arbetssätt, dessutom för en uppgift som ofta synes lågt prioriterad (erfarenhetsmässigt i synnerhet hos ryska och ukrainska myndigheter)

Förväntningarna på respektive myndighet bör förstärkas och förtydligas. Här ingår förslag om att den lokala myndigheten ska vara mer aktivt i de formella delarna av ansökningsproceduren, gallra mer och se till att inkomna ansökningar innehåller de formalia och uppgifter som krävs för en adekvat bedömning. Målet ska vara att inga ansökningar ska behöva kompletteras.

Myndigheterna bör också mer aktivt medverka i den lokala marknadsföringen av programmet. Här kan Sida medverka genom att till exempel ha en internetsida med presentationer och material på det lokala språket tillgängligt. Här bör även så kallad ”success stories” finnas med för att öka intresset hos potentiella lokala köpare.

Vi tror också att det är lämpligt om respektive myndighet, möjligen tillsammans med Sida, tar fram en enklare handlingsplan som en del av samarbetsavtalet inklusive kvantitativ och kvalitativ målsättning för det fortsatta arbetet med DemoÖst.

En möjlighet kan också vara att de lokala myndigheterna får möjlighet att ta ut en mindre administrationsavgift för sitt arbete. Detta kanske skulle göra att arbetet kommer högre upp i prioriteringslistan.

Det finns dock baksidor med ett sådant förslag, varför det måste diskuteras noggrant innan det införs.

Om de koordinerande myndigheterna nedprioriterar uppdraget att delta i programmet trots att överenskommelser med Sida ingåtts om att vissa uppgifter ligger på de lokala myndigheterna, bör det ifrågasättas om dessa myndigheter utgör rätt kanal och samarbetspartners.

4.3.2 Mottagarlandserfarenhet – fakta- och analysdel köpare

Vi har totalt besökt 6 projekt, varav 4 har slutbesiktigats. Detta underlag kan ses som begränsat för att dra alltför omfattande slutsatser, men tillsammans med uppgifter från både säljare och Sida kan vi se vissa övergripande tendenser;

- I regel är köparen mycket nöjd med DemoÖst och vill gärna söka stöd från programmet igen. Sammantaget ger detta en bild av att stödet ses som en gåva där demonstrationseffekten och det svenska syftet bakom stödet är sekundärt. Mer om detta i avsnitt 4.2.2
- Något kontrasterande mot påståendet ovan är att flertalet köpare medverkar aktivt i demonstrationsvisningar av anläggningen. Vår bedömning är dock att det inte nämns så mycket om det svenska stödet i samband med detta, endast referensen till det svenska företaget.
- Överlag är man positiv till den svenska parten och kan tänka sig att nyttja denne igen om övriga affärsaspekter är uppfyllda. Vår uppfattning är att (med något undantag) de svenska leverantörerna överlag har varit goda ambassadörer för svenskt näringsliv.
- Hur man ser på den lokala myndigheten varierar men följer hur den lokala myndigheten ser på sin roll. En vanlig syn i Ryssland är att myndigheten genom att ”inte lägga sig i” har fungerat bra.

4.4 Regelverk och administrativ hantering

I detta avsnitt kommer vi att diskutera regelverkets ändamålsenlighet samt hur Sidas hantering av programmet upplevs av berörda parter.

4.4.1 Regelverk och administrativ hantering – faktadel

Som nämns inledningsvis i avsnitt 2.2 har programmet ett antal begränsningar, både generella (av karaktären ”endast projekt inom miljö- och energiområdet”, geografiska begränsningar etcetera) till mer detaljerade (av karaktären ”svensk leverantör måste ha en omsättning som är minst tre gånger så stor som värdet på leveransen som är aktuell för stöd från DemoÖst”).

Underlag, riktlinjer

Delar av dessa begränsningar motsvarar en del av de riktlinjer som tagits fram i samband med att regeringen fattade beslut om att DemoÖst skulle införas. Andra, ofta de mer detaljerade anvisningarna och begränsningarna, är mer ett resultat av Sidas detaljutformning av programmet, varför det där finns mer flexibilitet.

Sammanfattningsvis beskrivs programmets regelverk och begränsningar i Sidas egen programbeskrivning ”DemoÖst – Information till svenska parter om demonstrationsinsatser för utrustning på miljö- och energiområdet”. Vår analys utgår i första hand från denna beskrivning (då den *utifrån säljarens perspektiv* motsvarar det regelverk som finns) tillsammans med det underlag vi erhållit genom intervjuerna (ffa säljare, lokala myndigheter samt Sida).

Vad säger parterna...

...om regelverket?

Hur programmet och dess måluppfyllelse hade påverkats av alternativa eller annorlunda förutsättningar för att ge olika projekt stöd kan, som vi ser det, endast besvaras med antaganden och hypoteser. I första hand är det dock de som åtnjuter stödet som har möjlighet att identifiera faktorer som bör förändras för att utfallet ska förbättras. I vårt material är det i första hand säljarna som har kommit med konkreta synpunkter och förslag kopplat till själva regelverket, synpunkter som översiktligt hanteras i analysen.

...om Sidas hantering?

Några av dessa förslag är också kopplade till Sidas hantering av programmet. Även de lokala myndigheterna har presenterat olika förslag på hur Sidas hantering skulle kunna förbättras. Sammanfattningsvis är en majoritet dock mycket nöjda med Sidas hantering. Man upplever att hanteringen är ”obyråkratisk”, man får tydliga, raka besked och även administrativt stöd när så behövs. Om lokala myndigheter, köpare och säljare hade fått sätta betyg på Sidas administrativa hantering hade Sida fått ett högt betyg.

Vem gör vad – roller

Som beskrivits i avsnitt 2.2.3 tar Sida hjälp av olika aktörer under projektcykeln. Utöver köpare och säljare som är självklara aktörer i hanteringen, omfattas detta stöd av lokala myndigheter, svenska konsulter och samrådsgruppen.

Lokala myndigheters roll; här uppfattas rollen olika hos olika myndigheter, se mer om detta i specifikt avsnitt 4.3.

Svenska konsulter; Konsulter utnyttjas för i huvudsak två uppgifter; att granska inkommande ansökningar och att utföra slutbesiktning av genomförda leveranser. Båda dessa insatser utförs baserat på uppdragsbeskrivningar givna i punktform samt efter en standardiserad budget (8 timmar per granskning, cirka 40 000 kronor per slutbesiktning). Ett antal olika konsulter har använts, varav flera regelbundet återkommer.

Samrådsgruppen; Samrådsgruppen har möten 2 ggr per år. I samråd med samrådsgruppen fattar Sida beslut kring beviljande eller avslag av enskilda projekt. Samrådsgruppen är idag totalt 13 personer, varav 3 är från Sida. Övriga personer representerar andra myndigheter och organisationer med någon form av koppling till de frågeställningar som hanteras inom programmet. Svenska företag är endast representerade genom SweHeat och i viss mån genom Teknikföretagen. Det finns dock ingen företagsare med i gruppen.

4.4.2 Regelverk och administrativ hantering – sammanfattande analys

Är regelverket ändamålsenligt för att nå målen?

Som framgår av faktadelen är flertalet av de aktörer vi varit i kontakt med av uppfattningen att programmet och dess regelverk i stort ger det utrymme som krävs för att nå syftet. Detta är en uppfattning

vi delar. Om man går in i detalj finns det dock ett antal aspekter där vi finner anledning att kommentera regelverket och/eller Sidas hantering av programmet.

– *Vad kan stödet nyttjas till?*

Vi finner att det finns en otydlighet vad gäller avgränsningarna vilka komponenter i ett projekt DemoÖst kan finansiera. Vi har fått uppfattningen – något som också förstärks genom diskussion med Sida – att det finns en viss flexibilitet. Flera säljare har till exempel uttryckt missnöje över att DemoÖst inte kan finansiera utbildningsinsatser och vidare O/M-insatser kopplat till projektet. Man anser i något fall att detta riskerar att den långsiktiga driften (och därmed miljö- och energieffekten) kan bli lidande. Som vi uppfattar det *kan* stödet visst nyttjas till detta om det är relevant för projektets genomförande. Här råder alltså en otydlighet varför förutsättningarna bör förtydligas. *Sammanfattningsvis bör anvisningarna vad gäller stödets begränsningar ses över och förtydligas – där flexibilitet finns bör detta anges.*

– *Projekttid*

Regelverket anger en projekttid på ett år, därefter dras stödet tillbaka om projektet inte slutförts. Dock ger Sida i princip alltid förlängning om projektet är under installation. Flera säljare uttrycker dock att detta är en onödig press; en entreprenörsinsats som ofta ska göras tar nästan alltid längre tid varför *projekttiden bör kunna vara längre om det redan från början ges en trovärdig implementeringsplan.*

– *Finansiella krav på säljare*

Kravet på att den svenska parten ska visa upp en god verksamhet med omsättning motsvarande 3 gånger projektets storlek är bra och minskar risken för att projekt får problem för att den svenska parten får likviditetsproblem etcetera.

– *Finansiella krav på köpare*

Sida ställer krav på att köparen på ett adekvat sätt visar att man har möjlighet till och är beredd att finansiera projektet utöver de medel som Sida ställer till förfogande. Utöver en av köparen signerat bekräftelsebrev att de avser genomföra projektet ställer Sida inga specifika krav på den lokala partens finansiella status. Här gör istället granskningskonsulten en rimlighetsbedömning.

Som nämns i tidigare avsnitt visar det sig att närmare 50% av hittills beslutade projekt har avbrutits, ofta på grund av att den lokala partens finansiering uteblivit. Sida har endast i något undantagsfall betalat ut medel till avbrutna projekt då rutinen är att den lokala parten ska betala först. Denna rutin är ändamålsenlig och bör kvarstå. Det är dock tydligt att det krävs någon form av åtgärd vad gäller det finansiella åtagandet från den lokala parten. Enligt uppgift noterades detta tidigt av samrådsgruppen men vad vi förstår har endast begränsade åtgärder vidtagits. Vidare har Sida ingen rätt att återkräva medel som förskottsbetalats till projekt som sedan avbryts. Sida står således risken att betala ut medel till halvfärdiga projekt på grund av att säljaren exempelvis inte säkrat den lokala finansieringen. Även om detta inte hittills varit ett stort reellt problem (Sida har hittills utbetalat 300.000 kronor som inte återbetalats enligt överenskommelse med den svenska parten) så är det svårt att se rimligheten att Sida skall stå denna risk.

Sammanfattningsvis är det vår bedömning att det finns starka skäl att säkerställa att den lokala parten har tillräcklig finansiell kapacitet att finansiera ”sin” projektdel. Ansvar för detta bör ligga på säljaren. Medel som förskottsbetalats till projekt som sedan avbryts bör återbetalas av säljaren (se under rubriken om förslag på åtgärder).

– *Storlek bidragsandel – hade projektet kunnat bli av även vid mindre bidragsandel?
Krävs flexibilitet i bidragsandelens storlek?*

Som framhållits i tidigare avsnitt är det svårt att göra en bra bedömning huruvida projekt blivit av utan stödet från DemoÖst. I flera fall hade den svenska leverantören möjligen lyckats komma in på marknaden, men då mycket senare och därmed tappat det försprång man annars nu lyckats få. Än svårare är det att bedöma om stödets omfattning (sett som andel av total projektkostnad) är på rätt nivå (det vill säga 50%); hade en lägre nivå gett lika resultat? Vår bedömning utifrån diskussioner med säljarna är att det i flera fall troligen varit möjligt att få fram lokala medel även om DemoÖst-stödet hade varit lägre, säg 30%. Det är dock mycket svårt att avgöra i förväg.

Vår sammanfattande uppfattning är att det är bra att stödets omfattning är tydligt angiven. En flexibilitet därvidlag (till exempel högre andel möjlig om särskilda skäl kan påvisas) skulle troligen skapa en otydlighet och bli administrativt tungt för Sida. På vilka grunder skulle högre respektive lägre andel beslutas?

Mot bakgrunden att den lokala parten oftast ser det som en ren gåva utan motprestation är det också troligt att man vill ha så stor andel som möjligt. På sikt tror vi att en flexibilitet därvidlag skulle medföra än större problem med att säkra upp den lokala finansieringen.

– Utbetalningsregler/förutsättningar

Sida ställer tre viktiga grundkrav; 1) den lokala parten ska alltid betala sin andel före Sida utverkar DemoÖst-bidraget, 2) vid förskott ska bankgaranti ges och 3) 15% av kontraktssumma kvarhålls tills slutinspektionen är utförd. Om insatsen avbryts har den svenska parten däremot ingen skyldighet att återbetala eventuella förskott som Sida utbetalat.

Sammanfattningsvis tycker vi att dessa grundkrav är bra och ändamålsenliga utom att förskottsbetalningar för avbrutna projekt bör återbetalas till Sida. Vissa svenska parter skulle gärna se en lättnad på några punkter, men generellt tycker man att kraven är rimliga.

– Krav på marknadspotential

I anvisningarna för svenska parter framgår att ett av urvalskriterierna för stödet är utrustningens marknadspotential. Denna del ingår också i granskningskonsultens uppdrag. I marknadseffektsavsnittet i denna rapport påvisar vi även att denna fråga är tudelad – är den svenska parten mogen för att utnyttja marknadspotentialen respektive är den lokala marknaden mogen för produkten?

Vår uppfattning är att

- 1) kraven på säljaren bör förtydligas. Här bör säljaren i sin ansökan tydligt påvisa vilken kapacitet och strategi man har för att utnyttja de fördelar som demonstrationsprojektet kan komma att ge. Här kan en lokal distributör vara nödvändig*
- 2) att dels bör marknadspotentialen lokalt tydligare kvantifieras i ansökan, dels bör det lokala ministeriet alternativt Exportrådets lokala representant eller konsult göra en bedömning av rimligheten i ansökarnas bedömningar.*

Administrativ hantering av projekt, från ansökan och granskning till slutinspektion – konsultinsatsen?

Konsultinsatsen omfattar granskning av ansökan och slutinspektion av genomförda projekt som utförs efter en tydlig agenda. En genomgång av granskningsrapporter visar på relativt varierade resultat trots givna ramar. Sammanfattningsvis kan dock sägas att flertalet av konsultinsatserna är teknikinriktade, det vill säga en tekniskt orienterad konsult (ingenjör) utför granskning. I många fall har konsulten liten kunskap och erfarenhet av affärsklimatet i den region ansökan avser. Det är också tveksamt om konsulten har mer än allmän kunskap om hur marknadspotentialen för en produkt kan bedömas.

Vad gäller slutinspektionerna utförs dessa i många fall av samma konsult som utfört granskningen av ansökan. Slutinspektionen motsvarar i praktiken slutbesiktning av anläggningen (Sida utför slutbetalning baserat på denna besiktning) och stor del av uppdragsbeskrivningen hanterar frågeställningar kopplat till kontraktet. Det kan konstateras att kontraktet innan signering endast granskas av Sida internt utan stöd från konsult. Eventuell uppföljning av marknadseffekter är för tidigt att göra i detta skede.

Vår sammanfattande bedömning är

- att granskningskonsultens främsta uppgift bör vara att bedöma om de potentiella marknadseffekter som anges i ansökan är rimliga. Detta kräver troligen en annan kompetens än teknikkompetensen samt lång erfarenhet av den Östeuropeiska marknaden. Detta bör vara kriteriet för val av konsult.
- att slutinspektionen kan göras enklare lokalt. Låt ”kontraktet jobba” enligt normala kommersiella spelregler (det vill säga slutbesiktning görs inom ramen för kontraktet) och säkerställ att leverans skett genom till exempel de lokala myndigheterna.
- att en uppföljning av mer långsiktiga marknadseffekter (och även i viss mån energi- och miljöeffekter) endast kan göras efter en tid efter att projektet genomförts. Det bör redan nu planeras för hur en sådan uppföljning ska ske och hur detta skall mätas.

4.5 Kostnadseffektivitet

I detta avsnitt hanteras kostnadseffektiviteten i insatserna. Fokus i denna analys ska, enligt uppdragsbeskrivningen ligga på följande delar;

- Skulle de utvärderade projekten kunna genomföras till en lägre kostnad utan att för den skull göra avkall på kvalitet och kvantitet av projektresultatet?
- Skulle affären kunna ha genomförts utan stöd från DemoÖst?

Den inledande frågeställningen fokuserar här i första hand på de administrativa kostnaderna för att hantera programmet. Själva stödets storlek i relation till erhållna effekter diskuteras översiktligt i avsnitt 4.3.2

Den avslutande frågeställningen har hanterats inom ramen för Marknadseffekter i tidigare avsnitt 4.2.1.

4.5.1 Kostnadseffektivitet – faktadel

Antal projekt, beslutade medel och utbetalda medel

Totalt har beslut om bidrag givits till 39 projekt (per 31/12 2003). I tabellen nedan presenteras totalt beviljade och utbetalade medel i svenska kronor per 31/12, 2003. Notera att totalt beviljat bidrag inkluderar konsultstöd för slutinspektion av installerade anläggningar (uppgår till cirka 40 000 kronor/projekt).

Totalt beslutad ram till DemoÖst	95 MSEK
... varav beslutat bidrag inklusive konsultstöd per 31/12-03	60,9 MSEK
... varav medfinansiering enligt beslut	68, 2 MSEK

Rekvirerat/utbetalt bidrag inklusive konsultstöd per 31/12-03	18,9 MSEK
... varav utbetalt till slutinspekterade projekt per den 31/12-03	12,7 MSEK
... varav ej återbetalt från avbrutna projekt per den 31/12-03	0,3 MSEK
... varav utbetalt till pågående projekt 31/12	5,9 MSEK

Nedan ges en redovisning av antalet slutinspekterade och slutbetalda projekt till årsskiftet 2003/2004. Det bör noteras att det främsta skälet till att 14 projekt avbrutits är att mottagande part inte kunnat fullfölja sina finansiella åtaganden gentemot den svenska parten. Något enstaka av dessa projekt kan eventuellt komma igång och tas upp på nytt. Risk finns dock att medlen fryser inne för dessa projekt i enlighet med Sida:s villkor för finansiering i de enskilda projekten.

Totalt antal projekt per den 31/12-03	39
... varav slutinspekterade projekt per den 31/12	16
... varav avbrutna projekt per 31/12-03	14
... varav pågående projekt per den 31/12-03	9

Av pågående projekt per 31 december, 2003, är Sidas bedömning att minst 4 projekt riskerar att avbrytas. Tre av dessa är kraftigt försenade. I tre av de 4 fallen har den lokala parten också finansiella svårigheter vilket äventyrar projektets slutgenomförande.

Baserat på erfarenheten att många projekt avbrutits och vetskapen om svårigheter i minst fyra projekt är det troligt att "success-raten" (det vill säga antalet slutbesiktigade projekt av totalt beslutade) ligger på drygt 50%.

Kostnad för administration, beredning, marknadsföring och slutinspektion

Av de totalt tilldelade medlen på 95 miljoner kronor förfogar Sida över cirka 5,5 miljoner kronor (eller motsvarande 5.7%) för administration, beredning och marknadsföring av stödet (exklusive konsultinsatser för slutinspektion).

Jämfört med andra insatser som Sida genomfört inom ramen för ÖM 2 är denna nivå något högre då motsvarande andel för övriga Sidas ÖM2-projekt i genomsnitt ligger på 4.9%.

Totalt administrationsbudget	5.5 MSEK
... varav förbrukat per den 31/12	3.2 MSEK
... av förbrukat har använts till konsult för granskning	1,2 MSEK
... kvarstående medel för administration per den 31/12-03	2,3 MSEK

I posten för administration, beredning och marknadsföring ingår löner till Sida-handläggare, konsultarvoden, resekostnader, marknadsföringskostnader, representation samt kostnader för seminarier och "events". Kostnader för lokaler har inte belastats DemoÖst-projektet. I kostnadsuppskattningen för hanteringen av stödet ingår inte heller kostnad för den tid samrådsgruppens medlemmar har lagt ned.

Observera också att konsultkostnader för slutinspektion ingår i bidragsbeloppet till respektive projekt och är därmed inte inkluderat i tabellen ovan.

Resursutnyttjande säljare

Vi har i våra intervjuer med säljarna haft uppe frågeställningen kring vilka resurser som krävs för genomförande av projektet. Frågeställningen har i första hand varit relativ, det vill säga har mer eller mindre resurser krävts för projektets genomförande än motsvarande/jämförbara andra projekt.

Av svaren att döma är det troligt att något mer resurser krävs och då i första hand i själva projektutvecklings- och ansökningsfasen. Denna ökning ses dock generellt som minimal, framförallt då den dominerande bilden är att stödet ses som väldigt enkelt och obyråkratiskt (se också senare avsnitt kring Sidas hantering av DemoÖst).

Sammanfattningsvis är det vår bedömning att DemoÖst för säljarna inte medför något mätbart merarbete jämfört med andra liknande affärsupplägg

Samrådsgruppen – resursutnyttjande

Baserat på samtal med medlemmar ur samrådsgruppen har en bedömning av de resurser som dessa lägger på DemoÖst-programmet gjorts. Sammanfattningsvis bedöms att varje deltagare, utöver mötestiden som brukar vara cirka 2 timmar, spenderar 4 timmar förberedelsetid inför varje beslutomgång.

4.5.2 Kostnadseffektivitet – sammanfattande analys

Baserat på den fakta som presenteras i avsnitt 4.3.1 har en noggrann genomgång utförts av hur kostnader för administrationen av DemoÖst fördelas.

I vår analys har vi i första hand utgått från kostnader för den ”svenska skattebetalaren”, det vill säga vi har inte inkluderat kostnader som utförs av lokala myndigheter i mottagarländerna. Vi har heller inte inkluderat de resurser som köpare respektive säljare har lagt ned på projektet i planerings och genomförandefasen, då vi inte identifierat att DemoÖst-processen i sig är mer resurskrävande än motsvarande andra affärer.

Detaljer i analysen, inklusive beräkningar etcetera, presenteras i bilaga 9.

Vad kostar det att administrera DemoÖst?

Vår analys omfattar erhållna och förbrukade medel för administration satt i relation till utbetalda medel.

Om vi gör antagandet att alla, per den 31 december 2003, nio pågående projekt slutförs (det vill säga totalt 25 projekt kommer att slutinspekteras) kommer cirka 28.5 miljoner kronor, inklusive kostnad för slutinspektion, att utbetalas för omgångarna 1 – 6. Detta motsvarar ett utbetalt bidrag per projekt på 1.1 miljoner kronor.

Sammantaget ger detta att kostnaden för administration, beredning och marknadsföring för ansökningsomgång 1–6 utgör idag 11% av totalt utbetalt belopp, det vill säga nästan dubbelt så högt mot budgeterade 5.7%.

Om även kostnaden för slutinspektion av 25 slutinspekterade projekt á 40.000 kronor inkluderas i administrationskostnaden blir motsvarande andel 17%.

Kostnadsuppskattningen ovan är sannolikt lågt räknat eftersom antalet slutbesiktigade projekt med största sannolikhet inte blir 25. Istället ligger den totala kostnadsandelen för administration, inklusive slutinspektionskostnad, nära 20% av totalt utbetalt belopp beaktat den ”success rate” (mätt som slutbesiktigade projekt jämfört med totalt beslutade) på cirka 50% som varit hittills.

Sannolikt har kostnaden för beredning per projekt minskat med tiden, i och med att Sida och Samrådsgruppen byggt upp fungerande rutiner.

Vår sammanfattande uppfattning är dock att Sidas administrationskostnader för stödet måste minska för att räcka till fortsatt beredning av återstående medel.

Konsekvenser av för höga administrationskostnader?

En stor del av totalkostnaden för beredning och administration har orsakats av hantering av projekt som inte beviljats stöd. Beredningskostnaden per ansökan (exklusive kostnad för slutinspektion) uppgår till mellan 18 000 – 19 500 kronor (beroende på antagande om sannolikheten för slutförande av pågående projekt). Med den kostnaden kan cirka 120 nya ansökningar behandlas och därmed skulle administrationsbudgeten kunna hållas.

Studerar man istället perspektivet att, med en genomsnittlig kostnad på närmare 170 000 kronor per slutinspekterat projekt (se bilaga 9) ger vid handen att endast 14 ytterligare slutförda projekt kan hanteras inom tillgänglig administrativ ram.

Även om ovanstående är grov och bygger på antaganden och Sida ännu inte har överskridit administrationsbudgeten kan vi konstatera att *beredningskostnaden för att åstadkomma ett slutbesiktigt demonstrationsprojekt måste minska för att Sidas anslagna medel för administration skall räcka och Sida samtidigt skall klara uppdraget att åstadkomma DemoÖst-projekt för belopp upp till given ram. Det krävs troligen också att ”success raten” måste öka och/eller att beviljade projekt måste bli större. Kostnaderna för administration och beredning bör också minska och bör vara väsentligt lägre än 5.7% i administration av utbetalt belopp.*

Hur nå en mer kostnadseffektiv administration?

Här ger vi korta förslag till hur proceduren kan förändras för att öka effektiviteten i beredning och genomförande av beviljade projekt.

Presentationen och uppställningen av projekten i beslutspromemorierna bör väsentligen förenklas

Berednings- och beslutsdokumentationen för respektive projekt är gedigen och väl genomarbetad vilket underlättar utvärdering och kontroll i efterhand. Vi tror dock att en uppställning i tabellform per projekt som ger översikt och information på övergripande nivå utan att försvåra utvärdering i efterhand bör eftersträvas för att underlätta berednings- och beslutsprocessen utan att äventyra utvärderingsmöjligheten. Målet bör kunna vara att ansökan ska skrivas på ett sådant sätt att det kan utnyttjas som konkret beslutsunderlag.

Låt de ansökande parterna göra jobbet.

Elektronisk ansökan på Sidas hemsida bör utarbetas där den ansökande myndigheten kan hantera ansökningshandlingen. Ansökan kan sedan extraheras från hemsidan och enkelt behandlas av Sidas

handläggare. Detta kan dock komma att kräva lite utbildning av involverade parter (ffa lokala myndigheter).

Inför avgift för ansökningar (som eventuellt kan betalas tillbaka när projekt genomförts)

Detta kan medföra en risk att antalet ansökningar minskar. Vi tror dock att det finns en poäng i att säljare och köpare ska vara beredda på att en undermålig ansökan, alternativt att den lokala finansieringen inte finns tillgänglig när projektet väl startar, kommer att betyda en kostnad. Sidas administration ska i första hand utnyttjas för kompletta, väl underbyggda projekt, varför vi rekommenderar att denna möjlighet diskuteras vidare. Storleken på en sådan avgift bör spegla Sidas administrationskostnad för hantering av ansökan, det vill säga cirka 20 000 kronor.

Tydligare roll och uppdrag för Sidas handläggare

Fokusera det administrativa stödet på marknadsföring och i viss mån utveckling av projekt, inte uppföljning och stöd till svenska parter under genomförandet.

Vår uppfattning är att Sidas handläggare idag i alltför hög grad arbetar med uppföljning och stöd till svenska parter i genomförandet av projekten. Jämfört med ”normala” Sidafinansierade insatser där parterna förväntas lösa problem har här Sida tagit en aktiv roll för säljaren. Vi är av åsikten att problem som uppstår i projektet ska regleras av kontraktet (”låt kontraktet jobba marknadsmässigt”). Problem relaterade till lokal finansiering bör förebyggas i högre grad (se separat diskussion) bland annat för att minska den administrativa belastningen.

Återkräv förskottsbetalningar som utgått till avbrutna projekt

Som nämnts tidigare har säljare eller köpare ingen skyldighet att återbetala förskottsbetalningar om insatsen avbryts. Ett sådant krav skulle göra att risken för merkostnad på grund av avbrutna projekt förskjuts från Sida till säljare (och ev köpare). Vår uppfattning är att detta skulle leda till att ansökningarna håller högre kvalitet.

4.6 Genderaspekter

Denna del av utvärderingen har utgått enligt överenskommelse med uppdragsgivaren.

5 Sammanfattande slutsatser

Baserat på analysen genomförd i avsnitt 4 presenteras här de övergripande slutsatser som erhållits med fokus på marknadseffekter, regelverk och administration samt kostnadseffektiviteten.

5.1 Sammanfattande övergripande slutsatser

Vi har i vår analys konstaterat följande;

DemoÖst har haft ett stort marknadsföringsvärde för de svenska företag som genomfört projekt med DemoÖst-stöd. Installerad utrustning utnyttjas som demonstrationsanläggningar. Ett antal konkreta följdleveranser (konkreta kontrakt alternativt långt komna diskussioner) som en direkt följd av DemoÖst har också identifierats.

Involverade parter – köpare, säljare, lokala myndigheter – ser programmet som jämförelsevis mycket enkelt att arbeta med, begränsad byråkrati och klara besked. Regelverket är i stort ändamålsenligt. Överlag är man också mycket positiv till Sida och dess handläggares hantering av programmet

Den administrativa kostnaden för hanteringen av programmet är väsentligt högre än budgeterat.

Närmare 40% av beslutade insatser avbryts. Vid årsskiftet 2003/2004 hade endast drygt 20 MSEK av totalt beslutade 60 MSEK. Initialt bedömdes att administrationskostnaden skulle uppgå till cirka 6%, utfallet är minst 13%. Sammantaget gör detta att åtgärder bör vidtas för att resterande medel tilldelade DemoÖst ska kunna administreras på ett effektivt sätt.

5.2 Marknadseffekter – några specifika slutsatser

För flera företag som åtnjutit stöd har de kunnat etablera sig tidigt på en marknad, förkortat introduktionen av sin produkt på marknaden och identifierat "early adopters" i ett tidigt skede tack vare stödet. För företag som har en långsiktig strategi och tillräckligt stort kontaktnät över CEE kommer stödet sannolikt att ha mycket positiva effekter på sikt och inte bara begränsas sig till effekterna av en enskild export.

Success rate, det vill säga antal beviljade projekt som slutlevereras är endast drygt 50%, vilket måste anses lågt med tanke på den gransknings- och kompletteringsprocess som föregår beslutet.

5.3 Regelverk och administration – några specifika slutsatser

Regelverk

- Sida gör en tillräckligt grundlig analys av säljarens kapacitet att genomföra projektet. Däremot görs ingen ingående analys av köparens kapacitet vilket också resulterat i ett antal avbrutna projekt på grund av att lokal finansiering inte finns tillgänglig.
- Säljarna tar ingen risk (utöver egen nedlagd tid och marknadsföringssatsningar) i samband med avbrutna projekt.

Administration

- Beslutsprocessen för lämnade ansökningar är på gränsen till överarbetad. Då hanteringen är mycket resurs- och kostnadskrävande behöver den förenklas och standardiseras.
- Fokus i administrationen har varit det enskilda projektet. Detta har gjort att till exempel marknadsföringen mot svenska parter blivit lidande. Svenska parters intresse är inte bara en förutsättning för lyckade insatser utan även nyckeln till efterfrågan av DemoÖst-stöd.
- Sida har genom "aktivt projektdeltagande" tagit på sig ansvar för frågor som i huvudsak bör regleras i kontrakt mellan köpare och säljare. Kostnader för dessa tjänster har belastat programmets administrativa budget.
- Kostnadseffektiviteten i de slutinspektioner som utförs kan diskuteras. Merparten av inspektionens frågeställningar regleras i kontraktet.
- Samrådsgruppens tillförda mervärde i beslutsprocessen kan diskuteras, bland annat har gruppen endast i undantagsfall har ifrågasatt Sidas förslag på projekt att ge stöd till.

5.4 Kostnadseffektivitet – specifika slutsatser

- Hanteringen av stödet kräver en heltidstjänst på Sida vilket bör ställas i relation till övrigt resursutnyttjande på myndigheten.
- Kostnaden för administration, marknadsföring och beredning är mer än dubbelt så stor som det finns utrymme för i anslagna medel. Kostnaden per behandlad ansökan uppgår till närmare 20.000 kronor och den administrativa kostnaden för att slutföra ett projekt uppgår till cirka 170.000 kronor.

Om administrationskostnaden fortsätter hålla lika hög nivå kommer man inte att klara beredningen av de cirka 64 MSEK som kvarstår inom ramen för DemoÖst. En plan för hur hantera konsekvenserna av denna slutsats bör diskuteras.

6 Förbättringsförslag

Tillsammans med de slutsatser som dragits av analysen finns också en hel del förändrings- och förbättringsförslag. Flertalet av dessa framgår av analysen.

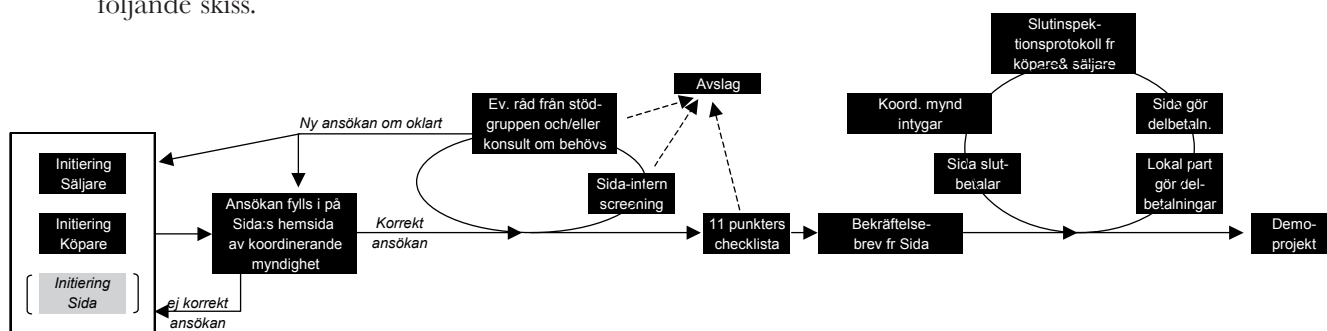
För att utveckla programmet på ett bra sätt, framförallt med avseende på kostnadseffektiviteten, presenterar vi nedan en handlingsplan för att komma tillrätta med några av de frågetecken som vi tror programmet kommer att ställas inför inom en snar framtid.

**Förenkla olika delar av besluts- och genomförandeprocessen och frigör administrativ kapacitet!
Detta kan ske genom att...**

- tydliggöra Sidas roll och ansvar gentemot parterna och internt – mer fokus på marknadsföring och projektgenerering
- definiera ”success factors”, sätt upp mål för acceptabel ”success rate” och kvantifiera förväntade marknadseffekter för att underlätta bedömningen av en insats
- ge och kommunicera lägre servicenivå till svenska parter
- samrådsgruppen avvecklas och låt Sida fatta beslut om finansiering
- ersätt samrådsgruppen med en stödgrupp vars resurser och kompetens Sida kan dra på vid behov
- marknadsför brett i första hand till potentiella säljare i Sverige
- styra upp rutin för ansökan
 - Upprätta elektronisk ansökningsprocess
 - Acceptera inte ansökningar av låg kvalitet – låt köpare och säljare förbättra
- låt säljare i högre grad stå risken för icke betalande kunder – Sida bör inte bistå med service eller stå risken för utlägg för avbrutna projekt

- ta ut administrationsavgift för avbrutna projekt. Om administrativt görligt – ta in deposition som återbetalas vid slutenomförande
- kräv att medel som utbetalats till svenska parter i förskott återbetalas om projektet avbryts i förtid
- koncentrera, i den mån det är nödvändigt, utvärderande konsulters insatser i beredningsstadiet till bedömning av marknadspotentialen
- effektivisera ”end-of-term” engagemang genom att:
 - Inte betala för konsultledd slutbesiktning
 - Låta säljare och köpare upprätta slutprotokoll som villkor för slutbetalning
 - Låta koordinerande myndighet bekräfta att utrustningen installerats

Baserat på dessa administrativa förändringsförslag erhålls en ny, förenklad, beslutsprocess enligt följande skiss.

Fokusera mer på programmets marknadseffekter! Detta kan uppnås genom att...

- kontinuerligt följa upp marknadseffekterna i en årlig förenklad avrapportering från säljarna, något som dessa kan åta sig som en förutsättning för stöd. Bra också om det definieras hur demonstrations- och marknadseffekter ska mätas
- ansökan inkluderar säljarens kvantifiering av marknadspotentialen samt en beskrivning av säljarens marknadsstrategi för landet och hur man avser att nyttja projektet i demonstrations- och marknadsföringssyfte
- säljaren bör ha en lokal agent, etablerad lokal försäljningskanal eller presentera en tydlig redogörelse för långsiktig strategi för den aktuella marknaden för att få stöd.

Bilaga 1 Terms of Reference

Uppdragsbeskrivning för utvärdering av Demo-Öst-programmet

1 Bakgrund

Regeringen gav i början av 2000 i uppdrag till Sida att utröna möjligheterna att bedriva en programverksamhet (DemoÖst-programmet) för att delfinansiera svensk utrustning inom sektorerna energi och miljö. Syftet har varit att ge beställare i Baltikum, Polen, Ukraina och nordvästra Ryssland (inklusive Moskva-regionen) möjlighet att prova svensk utrustning inom miljö- och energiområdet. Härigenom har svenska företag getts ökade möjligheter att etablera kontakter med potentiella kunder i de aktuella länderna.

DemoÖst-programmet finansieras av medel ur Östersjömiljard 2 (ÖM2) som bland annat syftar till ”att stärka svenska företags position i Östersjöregionen och förbättra förutsättningarna för svenska företags deltagande i regionens näringsliv.” Via fyra separata regeringsbeslut har hittills totalt 95 miljoner kr ställts till Sidas förfogande för genomförandet av DemoÖst-programmet.

Programmet har pågått sedan början av 2001, och har genomfört två ansökningsomgångar per år – en på våren och en på hösten. I skrivande stund har mao 6 ansökningsomgångar genomförts, och totalt 36 ansökningar med en total budget på 52 378 000 kr¹ har beviljats stöd. Beredningen av den 6 omgången med sista ansökningsdag 1 oktober pågår för närvarande, och det preliminära resultatet ger vid handen att 9 ansökningar om totalt cirka 12 270 000 kr² är möjliga att bevilja.

Av de beviljade insatserna har hittills 15 genomförts och slutbesiktats, 11 har av olika skäl avbrutits³ och 10 är under genomförande⁴. Därtill kommer de 9 insatserna från omgång 6 samt 2 från omgång 5 som för närvarande är under beredning.

Den geografiska fördelningen av projekten hittills (samtliga inräknade) är följande:

Polen 22

Estland 9

Lettland 5

Ryssland 5

Litauen 3

Ukraina 3

För genomförandet av programmet har kontakter etablerats med relevanta myndigheter i mottagarländerna⁵ som också ingått avtal med Sida om samverkan inom DemoÖst-programmet. Förutom att vara den officiella kanalen för det svenska stödet är den huvudsakliga uppgiften för de samverkande myndigheterna att sprida information om programmet inom sitt land/region och fungera som första instans

¹ Se bilaga 1 – DemoEast Project Compilation August 2003

² Se bilaga 2 – DemoEast 6, Recommendations after reference group meeting November 11, 2003.

³ Det övervägande skälet till att projekt avbrutits efter beslut om delfinansiering från DemoÖst är att köparen i mottagarlandet inte lyckats hitta finansiering till de 50% av utrustningskostnaden som de enligt programmet skall ansvara för.

⁴ Se bilaga 3 – Redovisning till Östersjömiljarden, juli 2003.

⁵ En aktuell förteckning över samarbetsmyndigheterna i mottagarländerna bifogas i bilaga 4.

för ansökningarna. Efter en granskning av att de inkomna ansökningarna motsvarar landets/regionernas prioriteringar och lagstiftning inom miljö- och energisparområdet, skickas ansökningarna vidare till Sida för slutgiltig granskning och beslut om delfinansiering.

Fyra av länderna inom programmet – Polen och de tre baltiska staterna – kommer att inträda i EU i maj 2004. En preliminär bedömning av Sida i samråd med UD och regeringskansliet gör gällande att DemoÖst-programmet inte kommer att fortsätta i dessa länder efter EU-inträdet pga av att det skulle strida mot de regler som gäller avseende upphandling inom ramen för EU:s inre marknad.

DemoÖst-programmet kommer dock att fortsätta under hela 2004 i Ryssland och Ukraina. De medel som allokerats via ÖM2 kommer dessutom att vara tillgängliga för utbetalningar fram till slutet av 2005. För tillfället sker också diskussioner inom regeringskansliet angående omfattning och inriktning av ett eventuell framtida stöd för näringslivsutveckling i Östersjöregionen. Under förutsättning att ett sådant program kommer till stånd, finns en beredskap hos Sida att driva DemoÖst-programmet vidare även efter 2005.

2 Syfte och omfattning av utvärderingen

Sida har redan från början haft för avsikt att utvärdera programmet efter en viss tid – när tillräckligt många projekt genomförts för att det skulle vara meningsfullt att mäta de långsiktiga effekterna. När nu programmet fungerat i snart 3 år och 15 projekt genomförts och slutbesiktats har tiden börjat bli mogen för en sådan genomgång.

Det huvudsakliga syftet med utvärderingen är att dokumentera nyttan av DemoÖst-programmet utifrån ett marknadsperspektiv. Har DemoÖst-projekten lett till ytterligare kontakter och affärer? Ett ytterligare syfte är att ge ett underlag för Sida för att kunna förbättra hanteringen av programmet och förstå vilka faktorer som ger bäst resultat för de investerade medlen.

Sida är beställare av utvärderingen, men utvärderingsrapporten skall även kunna vara användbar för ÖMS och regeringskansliet i sin fortlöpande utvärdering av effekterna av ÖM2. Vidare skall rapporten ge input i diskussionen om en eventuell fortsättning av DemoÖst-programmet. Övriga avnämare av rapporten är andra myndigheter och organisationer⁶.

3 Uppdraget

Som framgår i riktlinjerna till DemoÖst-programmet⁷ har det specifika syftet bakom programmet varit att ”ge beställare i Baltikum, Polen, Ukraina, nordvästra Ryssland samt Moskva ökade möjligheter att pröva och dra erfarenheter av svensk utrustning på miljö- och energiområdena. Därutöver har avsikten varit att ge ”svenska företag möjlighet att demonstrera utrustning och system och etablera kontakter med potentiella kunder i de aktuella länderna”.

3.1 Marknadseffekter

Uppdraget begränsas till att i första hand utvärdera de långsiktiga marknadseffekterna hos de svenska företagen, och därvidlag ska företrädesvis följande frågeställningar belysas;

- Hur har de deltagande svenska företagen använt demo-anläggningarna i sina vidare marknadsansträngningar på den berörda marknaden?
- Har demo-insatsen lett till vidare affärer/offertförfrågningar på kommersiell basis?

⁶ Framför allt Exportrådet, STEM, Swedfund, UD-PES, Naturvårdsverket, Teknikföretagen samt SweHeat.

⁷ Bilaga 5 – DemoÖst Information till svenska parter

3.2 Erfarenheter från mottagarländerna

Den huvudsakliga frågeställningen att besvara är hur DemoÖst-instrumentet upplevts från i första hand partnermyndigheterna, och i andra hand från köparna av svensk utrustning som delfinansierats via DemoÖst.

- Hur uppfattar partnermyndigheterna (och i förekommande fall köparna/brukarna) DemoÖst-instrumentet?

3.3 Kostnadseffektivitet.

En uppskattning av kostnadseffektivitet i de genomförda demo-insatserna ska göras med utgångspunkt från följande frågeställning;

- Skulle de utvärderade projekten kunnat genomföras till en lägre kostnad utan att för den skull göra avkall på kvalitet och kvantitet av projektresultatet?
- Skulle affären kunnat ha genomförts utan stöd från DemoÖst?

3.4 Genderaspekter

Även om det inte varit ett uttalat syfte i projekten att påverka jämställdheten mellan kvinnor och män, förutsätts utvärderaren att ta med denna frågeställning vid intervjuer med företrädesvis representanter för mottagarländerna.

3.5 Regelverk och Sidas hantering av DemoÖst

- Är regelverket ändamålsenligt? Vad har fungerat bra? Vad har fungerat dåligt?
- Hur upplevs Sidas hantering av programmet?
- Förslag på förbättringar i hanteringen?

4 Metoder, utvärderings-team och tidplan

4.1 Desk-studie och förberedelser i Sverige

- Identifikation och studie av relevant projekt-dokumentation (beslut, slutrapporter samt övrig relevant dokumentation).
- Intervjuer (företrädesvis per telefon) med nyckelpersoner i Sverige på de deltagande företagen, men även på relevanta myndigheter⁸.

4.2 Platsbesök och intervjuer

- Fältbesök i någon eller något av de deltagande DemoÖst-länderna. Val av länder/projekt som ska besökas görs i samråd med Sida och på grundval av slutsatser från den förberedande desk-studien (cirka 10 dgr)
- Intervjuer med företrädare för partnermyndigheter samt nyckelpersoner hos deltagande företag/organisationer i mottagarländerna enligt ovan.

4.3 Utvärderingsteam

Genom avrop från Sidas ramavtal med SWECO har Mikael Kullman och Torbjörn Ramberg tilldelats utvärderingsuppdraget. Bägge har en bred erfarenhet av utvecklingssamarbete i Öst- och Centraleuropa i både tidigare och nuvarande befattningar.

⁸ Framför allt UD-ÖMS, UD-PES, Exportrådet samt SweHeat

Kullman har främst en teknisk bakgrund med bland annat anställningar på SWECO och Sida och är för närvarande VD för SWECOS utlandsbolag SWECO International.

Ramberg är också civilingenjör i grunden och har sedan 1997 arbetat med utvecklingsprojekt inom miljö- och energisektorn, först på Sida och senare på EBRD i London.

Kullman och Ramberg genomförde 2001 ett uppdrag åt regeringskansliet för att utröna hur man bättre kunde involvera svenska aktörer i Tacis-finansierade projekt. Granskningen gavs goda vitsord.

Vid behov av ytterligare resurser till utvärderingsteamet kan SWECO efter samråd med Sida i begränsad omfattning knyta någon ytterligare person från SWECO till teamet.

4.4 Tidplan

Uppdraget beräknas ta uppskattningsvis 36 mandagar i anspråk för konsulten, vilket inkluderar förberedelser i Sverige, intervjuer i Sverige och relevanta länder samt rapportskrivning och muntlig presentation.

Uppdraget skall påbörjas i februari månad 2004, fältbesök beräknas ske i mars och slutgiltig utvärderingsrapport bör vara klar senast 16 april 2004.

4.5 Åtaganden

Sida åtar sig att informera berörda parter i Sverige och mottagarländerna om det förestående utvärderingsuppdraget. Konsultteamet har därefter ansvar för att arrangera intervjuer och besök i mottagarländerna.

Sida kommer att tillgängliggöra all nödvändig dokumentation för utförande av uppdraget.

Konsultteamet bör under hela utvärderingsuppdraget föra en dialog med Sida – i den utsträckning som bedöms nödvändig.

5 Rapportering

En inledande översiktsrapport, som innehåller en synopsis av slutrapporten (rubriker), förteckning på personer att intervjua samt lista på frågeställningar vid intervjuerna, ska tillställas Sida senast 1 vecka efter att uppdraget påbörjats. Sida ska lämna sina kommentarer på denna innan uppdraget fortsätts.

En preliminär slutrapport ska tillsändas Sida senast 8 veckor efter uppdraget påbörjats. Sidas kommentarer lämnas senast en vecka efter rapporten inkommit till Sida.

Den slutgiltiga utvärderingsrapporten ska tillsändas Sida senast en vecka efter Sida lämnat sina kommentarer, i tio kopior och via e-mail. Sida ska ha rätt att publicera rapporten i ”Sida Evaluations series” om sådant behov skulle uppstå.

Rapporten ska skrivas på svenska och bör ej överstiga 20 sidor (exklusive bilagor). Format och utformning av rapporten bör följa riktlinjerna i Sida Evaluation Report – a standardised Format⁹. Rapporten ska tillsändas Sida i ett sådant format, att den kan publiceras utan vidare editering.

I uppdraget ingår även ifyllande av Sida Evaluations Data Work Sheet¹⁰, vilket även inkluderar färdigställande av en Evaluation Abstract¹¹ enligt definitioner och riktlinjer från DAC. Det ifyllda statistikunderlaget ska skickas till Sida i samband med avleverering av den slutgiltiga slutrapporten.

⁹ Bilaga 6

¹⁰ Bilaga 7

¹¹ Se under avsnitt G i Sida Evaluations Data Work Sheet

Seminarium

Utvärderingen ska också avrapporteras i form av ett seminarium. Närmare former för seminariet bestäms senare i dialog med Sida.

Bilagor:

- 1) DemoEast Project Compilation August 2003;
- 2) DemoEast 6 Recommendations after reference group meeting November 11, 2003;
- 3) Kompletterande information till avrapportering till Ömrd 2 angående DemoÖst-programmet, juni 2003;
- 4) Responsible Authorities and contact persons for DemoEast, Dec 2003;
- 5) DemoÖst Information till svenska parter om demonstrations-instser för utrustning på miljö- och energiområdet, okt 2003
- 6) Sida Evaluation Report – a Standardised Format
- 7) Sida Evaluation Data Work Sheet

Bilaga 2 Utvärdering DemoÖst

Information till svenska parter om demonstrationsinsatser för utrustning på miljö- och energiområdet

Bakgrund

Regeringen har uppdragit åt Sida att genomföra en försöksverksamhet med demonstrationsinsatser avseende utrustning på miljö- och energiområdet. Verksamheten skall komplettera det utvecklings- och klimatsamarbete som finansieras av i första hand Sida respektive STEM. Medlen tas ur den så kallade Östersjömiljard 2 (ÖM 2). Regeringen har hittills ställt 55 MSEK till förfogande för demonstrationsinsatserna.

Syfte

Det övergripande syftet med ÖM 2 är att utifrån ett svenskt perspektiv stimulera näringslivsutveckling och handel i Östersjöregionen. Ett av de viktigaste målen för medelsanvändningen är ”att stärka svenska företags position i Östersjö-regionen och förbättra förutsättningarna för svenska företags deltagande i utvecklingen av regionens näringsliv. Svenska små och medelstora företags möjligheter bör därvid ges särskild vikt.”

Det specifika syftet med demonstrationsmedlen (DemoÖst) är att ge beställare i Baltikum, Polen, Ukraina, Nordvästra Ryssland samt Moskva ökade möjligheter att pröva och dra erfarenheter av svensk utrustning på miljö- och energiområdena. Härigenom ges svenska företag möjlighet att demonstrera utrustning och system och etablera kontakter med potentiella kunder i de aktuella länderna.

Geografi

Det geografiska område som är aktuellt för stöd är: Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ukraina samt Ryssland; Moskva, Petersburg, Karelen och länen Archangelsk, Kaliningrad, Leningrad, Moskva, Murmansk, Novgorod, Pskov.

Vem kan leverera med DemoÖst-finansiering?

DemoÖst-finansieringen är tillgänglig för svenska leverantörer som regelmässigt arbetar med produktion och/eller marknadsföring av utrustningen ifråga. Leverantören skall vara registrerad i bolagsregistret vid Patent och Registrerings-verket och vara fri från skatteskulder eller förfallna obetalda sociala avgifter. Leverantören måste ha en tillräcklig ekonomisk styrka och omsättning för att aktivt och framgångsrikt kunna verka på den aktuella marknaden. Ett minimikrav vad gäller omsättningen är att den ska vara minst tre gånger så stor som den insats som är aktuell för bedömning inom ramen för DemoÖst.

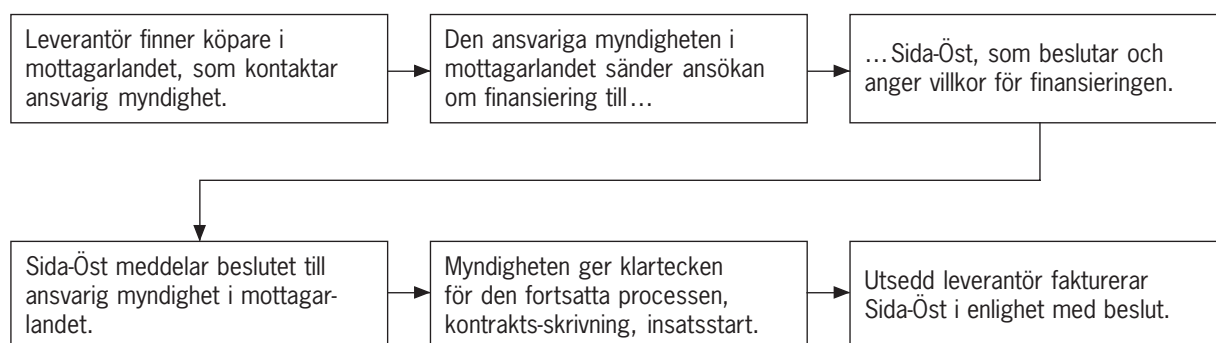
Ansökan

Ansökan gällande finansiering ur DemoÖst-medlen lämnas till Sida-Öst av ansvarig myndighet i det aktuella landet eller regionen. Vilka dessa myndigheter är framgår av bilaga 1. Förslag till ansvarig myndighet ska komma från köpare av utrustningen, vilket kan vara myndighet, institution, kommun eller företag med juridisk hemvist och berörd verksamhet i respektive land eller region inom det ovan angivna geografiska området. Sida kan även på egen hand ta initiativ till insatser i första hand för demonstration av utrustning inför IFI-finansierade investeringar.

Ansvarig myndighet för relevant sektor (miljö eller energi) bedömer förslagen utifrån sina prioriteringar samt kraven för DemoÖst-insatser. Myndigheten sänder därefter sin ansökan till Sida-Öst för beslut.

Huvudpunkterna i processen beskrivs nedan.

DemoÖst-processen

Vad kan finansieras?

DemoÖst-medlen kan normalt finansiera 50 procent av utrustningskostnaden, samt en liten utbildningsinsats i samband med att utrustningen tas i bruk. Projekteringsarbete, studier, tullar skatter avgifter med mera kan inte finansieras ur medlen.

Finansieringen ur DemoÖst kan uppgå till mellan 100 000 SEK och 3 MSEK för en enskild insats. Medlen kan inte kombineras med annan offentlig svensk finansiering. Ansökningar från de ansvariga myndigheterna som kvalificerar sig för stöd rangordnas i varje beslutsomgång. Om medlen inte räcker till samtliga bifallna ansökningar, kan en ansökan komma att erbjudas en mindre andel finansiering än den föreslagna.

Utrustningen skall till sin huvuddel vara tillverkad i Sverige och finnas i kommersiell produktion. Den skall vara modernare än vad som finns i bruk i landet eller regionen och inte vara en del av en investering eller ett löpande leveransprogram. Däremot kan insatsen avse demonstration av utrustning inför exempelvis planerad rehabilitering av anläggningar. Renodlade IT-projekt kan inte finansieras via DemoÖst.

Urvalskriterier

Ansökningar som uppfyller ovanstående krav bedöms av Sida-Öst huvudsakligen utifrån följande aspekter:

Utrustningens fördelar från miljö- och/eller energisynpunkt jämfört med nuläget på den relevanta marknaden.

Utrustningens marknadspotential samt möjligheterna att med hjälp av demonstrationsprojektet frångångsrikt sprida den aktuella utrustningen på marknaden.

Projektets relevans sett i perspektiv av Sveriges och EUs prioriteringar inom miljö- och energiområdet.

Sista inlämningsdatum

Myndigheterna skall för den sjätte omgången komma in med ansökan senast

1 april 2004. Om svensk part informerar Sida-Öst ang förslag som inlämnats underlättar det uppföljningen i kontakterna med myndigheterna.

Sidas beslut

Sida-Öst granskar inkomna ansökningar och har ambitionen att fatta beslut senast två månader efter att ansökan från de utländska myndigheterna inkommit till Sida-Öst. Sidas beslut meddelas snarast möjligt efter beslut.

Utbetalning av beviljade medel

Ett mellan köpare och säljare upprättat kontrakt tillställs Sida-Öst för godkännande. Beviljade medel utbetalas i överensstämmelse med av Sida godkänd betalningsplan, vanligen i takt med övrig finansiering av utrustningen. Undantag görs för 15 procent (eller den högre andel som kan gälla enligt betalningsvillkoren i kontraktet). Denna andel utbetalas efter inspektion av installerad och idrifttagen utrustning.

Inspektionen görs av en av Sida anlitad expert. Av mottagaren godkänd och i övrigt fullständig och korrekt faktura betalas 30 dagar efter att den inkommit till Sida-Öst.

Ytterligare information

För ytterligare information kontakta på Sida-Öst: Jan Johansson, tel 08 698 51 24, fax 08 21 45 29, e-post: jan.johansson@sida.se

Dokumentet reviderat januari 2003

Ansökan ang DemoÖst-finansierade insatser

I ansökan från ansvarig myndighet till Sida-Öst skall intygas att den insats man föreslår för DemoÖst-finansiering står i överensstämmelse med myndighetens prioriteringar inom miljö/energi-området samt att insatsen inte skulle komma till stånd utan extern finansiering. Ansökan skall skrivas på engelska, (jfr engelsk version av punkterna efter den svenska nedan). Ansökan bör vidare innehålla följande:

1. Uppgifter om köparen

- Myndighet/företag/organisation:
- Kontaktperson:
- Adress:
- Tel/fax:
- E-postadress:

2. Uppgifter om leverantören

- Företag:
- Kontaktperson:
- Adress:
- Tel/fax:
- E-postadress:
- Organisationsnummer:

3. Bakgrund

- Hur föddes idén till förslaget?

4. Problemanalys

- Varför finns inte utrustningen på den aktuella marknaden idag?

5. Marknadsbedömning

- Beskrivning av den förväntade marknaden för utrustningen.

6 Urvalsförfarandet

- Har köparen valt leverantör efter upphandling eller på annat sätt? Bekräftelse från köparen att riktlinjerna i "Procurement for the Sida DemoEast programme" har efterföljts (se bilaga 2).

7. Beskrivning av utrustningen (max 3 sidor)

- Användningsområde
- Utrustningens fördelar från miljö- och/eller energisynpunkt jämfört med nuläget på den relevanta marknaden.
- Funktionssätt och prestanda
- Livslängd, underhållsbehov, driftfrågor

8. Insatsbeskrivning

- Beskriv de olika stegen från ett eventuellt positivt beslut ang delfinansiering ur DemoÖst till ett färdigställd demonstrationsinsats.
- Beskriv platsen och sammanhanget där utrustningen skall användas.
- Tidplan för genomförandet.

9. Budget och finansiering

Ange:

- Kostnaden för de huvudsakliga beståndsdelarna i insatsen. Vanligen utrustningen, resor, projekt-ringsarbete, utbildningskostnad.
- Hur de kostnader som inte kan täckas av medel från DemoÖst kommer att finansieras. (Det är inte tillåtet att komplettera DemoÖst-medlen med andra offentliga svenska medel för att finansiera utrustningen).
- Totalbeloppet som avses sökas från DemoÖst i svenska kronor (SEK).

10. Riskanalys

- Finns alla nödvändiga förutsättningar (finansiering, licenser, iordningställt utrymme för utrustning-en etc) för genomförandet av insatsen idag?
- Vilka problem kan uppstå och försvåra genomförandet av insatsen?

11. Övrig information

- Övrig information som kan vara relevant för bedömningen av förslaget.

12. Bilagor

- Dokumentation från köparen som visar intresset för insatsen samt innehåller ett åtagande att stå för eventuella tullar, skatter och andra avgifter.
- Underlag för bedömning av hårdvarans värde, exempelvis uppgifter ang nyligen gjord leverans.

Dokumentet reviderat januari 2003

Bilaga 3

Årsredovisning för uppdrag inom Östersjömiljard 2 rörande DemoÖst-programmet

1. Uppdraget i korthet

Nummer och namn på uppdraget:	15. Demonstrationsinsatser av utrustning på miljö- och energiområdet (DemoÖst)
Regeringsbeslut:	UD1999/1608/EC delvis (2000-05-31). UD1999/1608/EC delvis (2001-06-28) UD1999/1608/EC delvis (2002-03-27) UD1999/1608/EC delvis (2003-07-17) UD1999/1608/EC delvis (2003-08-21); Särskild DemoÖst insats till transformatorstation i Siauliai, Litauen.
Beslutat bidrag:	95 milj kr + 8,95 milj kr (Siauliai)
Ansvarig myndighet:	Sida
Kontaktperson:	Jan Johansson
Planerade insatser:	• Slutföra redan beslutade insatser. • Genomföra två ytterligare urvalsomgångar i Ryssland och Ukraina samt en avslutande urvalsomgång för Polen och Baltikum under våren 2004. • Fortsatt marknadsföring av programmet i Sverige samt Ryssland och Ukraina. • Genomföra extern utvärdering våren 2004.
Förväntat resultat:	Beställare i Baltikum, Polen, Ukraina och Nordvästra Ryssland får ökade möjligheter att pröva och dra erfarenheter av svensk utrustning på miljö- och energiområdena. Härigenom ges svenska företag möjlighet att demonstrera utrustning och system och etablera kontakter med potentiella kunder i de aktuella länderna.
Förväntat utfall:	Ökad affärsverksamhet i Östersjöregionen för producenter och leverantörer av svensk utrustning relevant i ett miljö- och/eller energiperspektiv.

2. Mål och resultatuppföljning:

Sida fick i början av 2000 i uppdrag från regeringen att utröna möjligheterna att bedriva en programverksamhet med demonstrationsinsatser avseende svensk utrustning på miljö- och energiområdet. Kriterierna för DemoÖst-programmet utformades i nära samråd med UD och regeringskansliet och en samrådsgrupp bestående av ett flertal representanter från relevanta myndigheter och näringslivsorganisationer. Samrådsgruppen har efter programstarten fortsatt med regelbundna möten – främst i samband med urvalsomgångar. Regeringen har hittills ställt 95 milj kr till Sidas förfogande för genomförande av programmet, och därutöver ytterligare 8,95 milj kr för en särskild större demo-insats i Litauen.

Det specifika syftet med DemoÖst har varit att ge beställare i sex länder (Polen, Estland, Lettland, Litauen, Ryssland¹ och Ukraina) möjlighet att pröva och dra erfarenheter av svensk utrustning inom miljö- och energiområdet. Ett andra syfte har varit att ge svenska företag ökade möjligheter att etablera kontakter med potentiella kunder i de aktuella länderna.

Finansieringen ur DemoÖst kan uppgå till mellan 100 000 kr och 3 milj kr för varje enskild insats. Beställaren måste på egen hand finansiera minst 50% av den svenska utrustningen och stöd utgår inte

¹ Nordvästra Ryssland samt Moskva stad och län.

till projektförberedande insatser, tullar och skatter och dylikt. Programmet har inte avgränsats till någon enskild bransch utan stöd har getts till miljöteknik i vid bemärkelse. Tonvikt har dock lagts vid utrustningens miljö- och energispareffekter samt marknadspotential för det svenska företaget på den nya markanden.

DemoÖst-finansieringen har gjorts tillgänglig för svenska leverantörer som regelmässigt arbetar med produktion och/eller marknadsföring av utrustningen i fråga. Inga begränsningar har satts för det deltagande svenska företags storlek, men i praktiken har övervägande delen av de deltagande svenska företagen varit små och medelstora. Ingen särskild hänsyn har tagits till kvinnligt företagande i urvalet av insatser.

Resultat

Programmet har pågått sedan början av 2001, och har sedan dess genomfört två ansökningsomgångar per år. Fram till slutet av 2003 hade 6 ansökningsomgångar genomförts, och totalt 39 ansökningar med en sammanlagd budget på cirka 55 milj kr hade beviljats stöd². Av de beviljade insatserna har hittills 18 genomförts och slutbesiktats, 12 har av olika skäl avbrutits³ och 9 är under genomförande.

Den geografiska fördelningen av beviljade projekt till och med slutet av 2003 är följande:

Polen	16
Estland	7
Lettland	5
Ryssland	4
Litauen	4
Ukraina	3

Utfall

När den svenska demonstrationsanläggningen installerats och överlämnats till beställaren har slutinspektioner genomförts dit Sida i varje enskilt fall skickat en representant med särskild kompetens inom området. Sidakonsulten har i samband med detta även upprättat ett särskilt besiktningsprotokoll som godkänts av parterna, vilket säkerställer att anläggningen fungerar tillfredsställande.

Hittills har 18 demo-insatser slutinspekterats vilket gör att nästan lika många svenska företag fått referensanläggningar på nya marknader i Östersjöregionen. Däremot har det inte varit möjligt inom ramen för den ordinarie handläggningen av programmet att närmare mäta det långsiktiga utfallet av dessa referensanläggningar i form av nya affärskontakter och ökad försäljning på den berörda marknaden.

Sida har redan från början haft för avsikt att utvärdera programmet efter en viss tid – när tillräckligt många projekt genomförts för att det skulle vara meningsfullt att mäta de långsiktiga effekterna. En sådan extern utvärdering genomförs för närvarande och planeras bli klar i maj 2004.

Samband mellan verksamhet, resultat och utfall

DemoÖst-programmet har uppenbarligen ökat svenska företags intresse för de berörda programländerna, samtidigt som intresset för svensk miljöteknik ökat i de berörda länderna. Detta har inte

² Den särskilda demo-insatsen för transformatorstation i Siauliai räknas inte med i denna sammanställning. Insatsen finns närmare beskriven i kapitel 3.

³ Det övervägande skälet till att projekt avbrutits efter beslut om delfinansiering från DemoÖst är att köparen i mottagarlandet inte lyckats hitta finansiering till de 50% av utrustningskostnaden som de enligt programmet skall ansvara för.

minst märkts i att antalet ansökningar ökat i takt med att programmet blivit mer känt. En positiv bieffekt är att svenska företag med största sannolikhet lämnat fler offerter till programländerna än vad som annars skulle varit fallet.

Hur programmet påverkat affärskontakterna på sikt mellan Sverige och de berörda länderna är svårt att ha någon bestämd uppfattning om. Mot bakgrund av det stora antalet aktörer som varit involverade enbart i ansökningsförfarandet till DemoÖst⁴ torde dock en slutsats vara att programmet bör leda till positiva effekter på sikt.

Måluppfyllelse

Programmets huvudsakliga syfte har varit att låta beställare i sex länder testa svensk utrustning på miljö- och energiområdet samt att möjliggöra för svenska leverantörer att bearbeta nya marknader. Med hänvisning till redovisningen ovan är Sidas bedömning är att dessa målsättningar uppfyllts.

Partnerländerna

För genomförandet av programmet har kontakter etablerats med relevanta myndigheter i alla sex mottagarländerna som i de flesta fall också ingått avtal med Sida om samverkan inom DemoÖst-programmet. Förutom att vara den officiella kanalen för det svenska stödet är den huvudsakliga uppgiften för de samverkande myndigheterna att sprida information om programmet inom sitt land/region samt att fungera som första instans för ansökningarna. Efter en granskning av att de inkomna ansökningarna motsvarat landets/regionernas prioriteringar och lagstiftning inom miljö- och energisparområdet, har de vidarebefordrats till Sida för slutgiltig granskning. Därmed bedöms det som säkerställt att de beviljade insatserna motsvarat partnerländernas behov.

Fyra av länderna inom programmet – Polen och de tre baltiska staterna – kommer att inträda i EU i maj 2004. De striktare reglerna för statsstöd som gäller för EU:s inre marknad gör att DemoÖst-programmet inte kommer att kunna ta emot nya ansökningar från dessa länder efter EU-inträdet. Däremot kommer det att genomföras ytterligare två ansökningsomgångar för Ryssland och Ukraina under 2004.

Hållbarhet

Förutsättningarna för att programmet leder till utökade affärskontakter mellan Sverige och de berörda länderna även efter programtidens slut bedöms som goda. För en närmare belysning av DemoÖst-programmets hållbarhet på sikt hänvisas dock till den kommande externa utvärderingen, som bland annat kommer att undersöka de långsiktiga marknadseffekterna hos de svenska företagen som hittills deltagit i programmet.

Övrig finansiering

Varje enskild insats har medfinansierats till minst 50% av beställaren i mottagarlandet. I vissa fall har den lokala finansieringen blivit mer än hälften beroende på att lokala byggkostnader och lokalt införskaffad utrustning inte finansieras av DemoÖst.

⁴ Hittills har cirka 180 ansökningar lämnats in till Sida.

3. Redovisning på projektnivå⁵

Ansökningsomgång 1 våren 2001:

1-1. Värmekamera till Litauen.

Det finns ett stort behov av investeringar och förbättrat underhåll i de litauiska fjärrvärmesystemen. Genom att använda en värmekamera underlättas arbetet med att identifiera kostnadseffektiva åtgärder. Den litauiska köparen, JSC Silumos Ukio Servisas, har ett dokumenterat gott samarbete med den litauiska fjärrvärmeföreningen, vilket bedömts borga för att den aktuella utrustningen kommer att användas flitigt och verksamt bidra till förbättringsarbetet inom litauisk fjärrvärme. Svensk leverantör i projektet har varit Flir Systems AB i Danderyd.

Beviljat DemoÖst-stöd: 372 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 332 000 kr

Medfinansiering: 332 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i maj 2002.

1-2. Gasbrännare till Gattjina, Ryssland.

I Ryssland finns tusentals gaseldade värmepannor som förser fjärrvärmenät med värme och varmvatten. Pannorna har ibland en god verkningsgrad, jämfört med olje- och koleldade pannor, men trots det når de inte upp till den effektivitet och de goda miljövärden som vore möjlig med moderna brännare och mera effektiv styr- och reglerutrustning. Den beräknade miljövinsten i och med installationen av de två nya svenska gasbrännarna med tillhörande styrutrustning uppgår bland annat till 800 tons minskade koloxidutsläpp per år samt bränslebesparing på cirka 10% år. Köparen var Gattjinas kommunala fjärrvärmebolag och svensk leverantör har varit Petrokraft AB i Göteborg.

Beviljat DemoÖst-stöd: 880 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 878 715 kr

Medfinansiering: 840 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i februari 2002.

1-3. Biobränslepanna till Lodz, Polen

I Polen finns tusentals små koleldade pannor i effektområdet 100 kW till 5 MW. Pannorna försörjer enstaka hus respektive små fjärrvärmenät med värme och varmvatten. Flertalet av pannorna är handeldade och generellt i dåligt skick – har låg verkningsgrad och släpper ut stora mängder sot och växt-husgaser. I den beviljade insatsen ersattes en äldre koleldad panna på ett sjukhus med en briketteldad biobränslepanna med tillhörande system för automatisk värmehantering. Köparen APE Lodz är ett icke-vinstgivande företag med uppdrag från regionadministrationen att ta fram ett konverteringsprogram för att minska de uppenbara skadorna av brunkolsförbränningen i området. Svensk leverantör har varit Hotab AB i Halmstad.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 953 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 1 929 233 kr

Medfinansiering: 1 913 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades med anmärkningar i juli 2002.

Den huvudsakliga anmärkningen låg i att den levererade pannan dimensionerats med för hög kapacitet, vilket fått till följd att den enbart går att köra på vinterhalvåret. Sida har därefter finansierat en konsult-studie för att få fram ett

⁵ En övergripande sammanställning bifogas i bilagan "DemoEast Project Compilation, Feb 2004".

underlag till möjliga modifieringslösningar. Den polske beställaren installerade en mindre gaspanna sommaren 2003 och den svenska demo-anläggningen fungerar nu problemfritt året runt.

1-4. Gasbaserat kombikraftverk till Cesis, Lettland

Tills nyligen fanns endast stora och medelstora kombikraftverk för produktion av el och värme. Sedan några år finns dock småskalig kombikraft (under 1 MWel) på marknaden. Den lettiska regeringen prioriterar en ökning av inhemsk elproduktion mycket högt, och har därför i den DemoÖst-stödda insatsen garanterat att överskottsel köps upp för motsvarande 38 öre/kWh. Syftet med denna politik är att minska beroendet av importerad el från kärnkraftverket Ignalina i Litauen. Inom ramen för insatsen har ett kombikraftverk med kapacitet på 635 kWel och 1 600 kWvärme levererats till Cesu Buvnieks Ltd. Svensk leverantör har varit Volvo Aero AB i Trollhättan.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 430 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 1 418 904 kr

Medfinansiering: 1 390 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i oktober 2002.

1-5. Energiproduktionsoptimering till Warszawa, Polen

De flesta stora och medelstora städer i Polen har fjärrvärmesystem och kombikraftverk där bruket av kol är omfattande. Systemen lider av bristande underhåll och pannorna är ofta i dåligt skick, har låg verkningsgrad och släpper ut stora mängder sot och växthusgaser. Modern produktions-, distributions- och reglerteknik vinner för närvarande insteg i Polen, men vad gäller optimering av värme- och elproduktion har emellertid inga större förändringar skett. Den beviljade DemoÖst-insatsen består i mjukvara i form av bland annat moduler för produktionsoptimering och fjärrvärmeprognoser som levererats till ett av de större energibolagen i Warszawa, Electropłownie Warszawskie S.A. Det databaserade systemet förser beslutsfattare med information som gör det möjligt att anpassa produktionen av el och värme till faktiska behov. Den bedömda årliga minskningen av CO₂-utsläpp tack vare den nya utrustningen har beräknats till 200 000 ton/år. Svensk leverantör har varit Energy Opticon AB i Lund.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 590 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 1 579 623 kr

Medfinansiering: 1 550 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i maj 2002.

1-6. Pelletsförbränningsanläggningar till tre kommuner i Estland

Estland producerar och exporterar biobränslepellets sedan flera år tillbaka. Den lokala användningen av pellets har dock varit synnerligen begränsad. Senare års prishöjningar på traditionella bränslen har dock gjort att det nu, utöver de miljömässiga motiven för ökad biobränsleanvändning, även finns goda förutsättningar för en kommersiellt baserad spridning av tekniken. Den beviljade demo-insatsen bestod i installation av 3 IWABO-brännare med kapaciteten 150, 200 respektive 250 kW inklusive lagringsutrustning, matare, asktömning etcetera till tre olika estniska kommuner; Rakvere, Väike-Marja samt Kolga Jaani. Svensk leverantör har i alla tre projekten varit NE Naturenergi AB i Kilafors. Som drivkraft i arbetet med denna insats har även varit stiftelsen Miljöteknik Öresund med finansiering från NUTEK.

Beviljat DemoÖst-stöd: 556 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 556 000 kr

Medfinansiering: 516 000 kr

Status: Installationerna slutinspekterades utan anmärkning i juni 2002.

1-7. Pelletsförbränningsanläggning till Võru, Estland

Parallell insats till ovannämnda, dock med skillnaden att en annan svensk leverantör upphandlades för leveransen, nämligen TeeM Bioenergi AB i Ulricehamn. Anläggningsstorleken också något större än i ovanstående projekt – 300 kW.

Beviljat DemoÖst-stöd: 490 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 440 000 kr

Status: Den estniska kunden avbeställde leveransen innan projektet hann sätta igång – inga utbetalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

Ansökningsomgång 2 hösten 2001

2-1. Vassleåtervinningsanläggning till Vilkyskiu, Litauen

För varje kilo ost som tillverkas bildas cirka 10 liter vassle. Problemet med vassleutsläpp i naturen löstes i Sverige i huvudsak under 50- och 60-talen, men på många platser i forna Österupa lever man fortfarande med problematiken. I Litauen är det förbjudet att släppa ut vasslen, men ansvariga myndigheter anser sig inte kunna tvinga mejerier att följa lagen eftersom de ofta inte anses ha råd att investera i den nödvändiga utrustningen. Den beviljade demo-insatsen skulle innehålla en processutrustning för vassleåtervinning med kapacitet på 20 000 liter per timme. Svensk leverantör var Tetra Pak Dairy and Beverage Systems AB i Lund med mejeriet UAB Vilkiskyi Pienine som beställare.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 000 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 438 613 kr

Medfinansiering: 3 000 000 kr

Status: Kunden betalade in ett förskott på motsvarande 300 000 kr i samband med kontraktstecknandet, men kunde sedan inte fullfölja affären på grund av finansiella problem. Efter dialog med Tetra Pak överenskoms att Tetra Pak fick behålla det förskott som Sida betalat ut samt en mindre del av det beviljade beloppet. Delar av den tillverkade utrustningen kunde också säljas vidare till andra kunder, men trots detta gjorde Tetra Pak ekonomiska förluster på affären.

2-2. Avloppsreningsverk till Brody, Polen

Ett mycket stort antal städer i Polen arbetar för närvarande med att förbättra situationen vad gäller rening av vatten och avlopp. Arbetet motiveras dels av de krav som ställs i samband med landets inträde i EU, dels av ökat intresse för att ta itu med gamla försyndelser inom miljöområdet. Den beviljade demo-insatsen var tänkt att omfatta hela den teknologiska processen för ett reningsverk med kapaciteten 600 kbm avloppsvatten per dygn, det vill säga bland annat blåsmaskiner, slamavvattare, kompaktanläggning etcetera. Polsk köpare var kommunala vattenbolagen i Brody och svensk leverantör Aqua Processer AB i Stockholm.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 670 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 1 630 000 kr

Status: Den polska kunden avbeställde leveransen innan projektet hann sätta igång. Inga utbetalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

2-3. Avloppsreningsverk till Medziana Gora, Polen

Motsvarande insats som nr 2-2 ovan med samma svenska leverantör – Aqua Processer AB i Stockholm. Medziana Gora ligger dock i en annan region än Brody.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 130 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 1 077 945 kr

Medfinansiering: 1 290 000 kr

Status: Projektet har blivit kraftigt försenat främst på grund av problem på den polska sidan. Leverans och installation har gjordes dock under våren 2003 och slutinspektion utan anmärkningar genomfördes i juni 2003.

2-4. Biopelletsbrännare till Lodz, Polen

Den polska parten i den beviljade insatsen är APE Lodz, ett energicentrum med uppdrag från den regionala administrationen och regionens kommuner att genomföra ett brett demonstrationsprogram för olika former av energivänlig energiproduktion. APE hade valt ut en panncentral i staden Warta samt förbränningsutrustning till en anläggning vid sanatoriet i Lagiewniki, som pilotanläggningar för att demonstrera modern biopelletseldning. Den beviljade demo-insatsen skulle bestå i tio kompletta pelletsbrännare med automatisk bränsleinmatning samt övrig kringutrustning till de två ovan nämnda objekten. Svensk leverantör var Hotab AB i Halmstad.

Beviljat DemoÖst-stöd: 2 985 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 2 945 000 kr

Status: Efter vissa ledningsförändringar hos den polske beställaren blev detta projekt lagt på is. Med anledning av detta annullerade Sida sitt finansiella åtagande i mars 2003. Dessförinnan hade inga utbetalningar gjorts via DemoÖst-programmet.

2-5. Solfångare till Lagiewniki, Polen.

Motsvarande insats som nr 2-4 ovan med samme polske beställare och samma objekt (sanatoriet i Lagniewiki). Skillnaden bestod i att den miljövänliga energiproduktion som skulle demonstreras var ett komplett solfångarsystem med förväntad produktionskapacitet på 600 000 kWh/år. Solfångaranläggningen var tänkt att användas som ett komplement till biobränselanläggningen. Svensk leverantör Aquasol/Arnes Plåt AB i Örebro.

Beviljat DemoÖst-stöd: 2 010 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 1 970 000 kr

Status: Samma som nr 2-4 ovan. Sidas stöd annullerades i mars 2003. Inga utbetalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

2-6. Vattenkraftverk till Prusu, Lettland

Småskalig vattenkraft har under flera sekler haft stor betydelse i Lettland och i början av 60-talet fanns cirka 300 mindre anläggningar i drift. När den storskaliga vattenkraften slog igenom i Sovjetunionen bedömdes mindre produktionsenheter inte vara intressanta utan stängdes och/eller läts förfalla. Idag bedriver den lettiska regeringen en aktiv energipolitik för att öka den inhemska produktionen av miljövänlig el. Bland annat vill man minska beroendet av elimport från det litauiska kärnkraftverket i Ignalina. Den beviljade demo-insatsen bestod i en komplett leverans av en semikaplanturbin med effekten 132 kW. Beställare var det lettiska energibolaget Sia HES och svensk leverantör Cargo Kraft AB i Skinnskatteberg.

Beviljat DemoÖst-stöd:	584 000 kr
Utbetalt per 31/12-03:	524 079 kr
Medfinansiering:	544 000 kr

Status: Leveransen blev något försenad men kunde dock genomföras under vintern 2002/03. Installationen slutinspekterades utan anmärkning i april 2003.

Ansökningsomgång 3 våren 2002

3-1. Avloppsreningsverk till Debno/Rozansk, Polen

Motsvarande insats som nr 2-2 med samma svenska leverantör – Aqua Processer AB i Stockholm. Den beviljade utrustningen i Debno hade dock en mindre kapacitet – 156 kbm/dygn.

Beviljat DemoÖst-stöd:	677 000 kr
Utbetalt per 31/12-03:	0 kr
Medfinansiering:	637 000 kr

Status: Den polska kunden avbeställde leveransen innan projektet hann sätta igång. Inga utbetalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

3-2. Värmepumpsanläggning till Okonek, Polen

Inom den polska försvarsmakten finns ett mycket stort bestånd av bostäder och andra byggnader som förvaltas av en särskild militär fastighetsförvaltning – Military Agency Department (MAD). Inom MAD har man satt upp som mål att kraftigt minska utsläppen från uppvärmningssystemen de närmaste åren, och mot bakgrund av detta har man ambitionen att genomföra ett brett demonstrationsprogram för olika former av miljövänlig energiproduktion. Nyckelpersoner inom MAD hade uttryckt speciellt intresse för värmepumpslösningar och kontaktade därför den svenske leverantören IVT AB i Tranås. Den beviljade demo-insatsen består i ett komplett värmepumpssystem för uppvärmning av fyra bostadshus med totalt 40 lägenheter.

Beviljat DemoÖst-stöd:	363 000 kr
Utbetalt per 31/12-03:	356 164 kr
Medfinansiering:	323 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i januari 2003

3-3. Kremeringsugn till Gliwice, Polen.

I Polen finns för närvarande ett fåtal krematorier. Platsbristen på kyrkogårdar blir allt större, men mot bakgrunden från andra världskriget har det funnits ett förståeligt motstånd mot kremeringar i landet. Polen var fram till 1994 det enda europeiska land utan något krematorium. Med en befolkning på närmare 39 miljoner har man nu fem ugnar vilket kan jämföras med Sveriges 85. Staden Gliwice, med över 200 000 invånare befinner sig i en prekär situation då stadens samtliga 13 begravningsplatser är i det närmaste fullt utnyttjade. En installation av en väl fungerande kremeringsugn skulle kunna vara ett första steg för att lösa problemen på lång sikt på ett relativt miljövänligt sätt. Demo-insatsen i Gliwice består av en Tabo kremeringsugn av typen OV-L med införingsvagn och askhanterare. Svensk leverantör är Klas Bovin & Co AB i Tullinge.

Beviljat DemoÖst-stöd:	1 268 000 kr
Utbetalt per 31/12-03:	0 kr
Medfinansiering:	1 228 000 kr

Status: Efter lång tids väntan – vilket bland annat innefattade borgmästarval i Gliwice – gjorde den polska kommunen en avbeställning i februari 2003. Inga utbetalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

3-4. Värmepumpsanläggning till Choszno, Polen

Liknande insats som nr 3-2 ovan med samma svenska leverantör – IVT AB i Tranås. Komplet värmepumpsanläggning för uppvärmning av bostadshus med 64 lägenheter med Choszno kommun som beställare.

Beviljat DemoÖst-stöd: 601 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 561 000 kr

Status: Den polska kunden avbeställde leveransen innan projektet hann sätta igång. Enligt uppgift valdes istället ett naturgasbaserad uppvärmningssystem. Inga utbetalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

3-5. Värmepumpsanläggning till Koryto, Polen

Liknande insats som nr 3-2 ovan med samma svenska leverantör – IVT AB i Tranås. Komplet värmepumpsanläggning för uppvärmning av en grundskola med Koryto kommun som beställare.

Beviljat DemoÖst-stöd: 540 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 500 000 kr

Status: Den polska kunden avbeställde leveransen innan projektet hann sätta igång. Inga utbetalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

3-6. Avloppsreningsanläggning till Toila, Estland

I många mindre städer i Estland arbetar man för närvarande med att förbättra situationen vad gäller rening av vatten och avlopp. Arbetet motiveras dels av de krav som ställs i samband med landets kommande inträde i EU, dels av ett allmänt ökat intresse att ta itu med miljöproblem. Små reningsanläggningar måste vara flexibla och kostnadsmässigt konkurrenskraftiga. I Sverige finns en lång erfarenhet av rening av kommunalt avloppsvatten, som innefattar både biologisk samt kemisk/fysikalisk rening. Den svenska leverantören, Wallax Miljö AB i Huddinge, har mångårig bransch erfarenhet som resulterat i ett stort antal prefabricerade reningsanläggningar i storleken 100–3000 pe⁶, ett marknadsområde som förväntas växa kraftigt i Estland. Den beviljade demo-insatsen till Toila kommun omfattade hela den teknologiska processen för ett reningsverk med både biologisk och kemisk/fysikalisk rening för 350 pe.

Beviljat DemoÖst-stöd: 413 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 398 933 kr

Medfinansiering: 373 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i december 2002.

3-7. Avloppsreningsanläggning till Kolno, Polen

Ett mycket stort antal städer i Polen arbetar för närvarande med att förbättra situationen vad gäller rening av vatten och avlopp. Arbetet motiveras dels av de krav som ställs i samband med landets inträde i EU, dels av ökat intresse för att ta itu med gamla försyndelser inom miljöområdet.

⁶ Personekvivalenter

Den beviljade demo-insatsen bestod i ett komplett renssteg – en anläggning för mekanisk rening genom uppsamling och borttransport av partiklar, avfettning, avvattnings samt kompaktering. Kapaciteten är 60 liter/sekund och den svenska leverantören har varit Spirac AB i Malmö.

Beviljat DemoÖst-stöd: 423 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 421 159 kr

Medfinansiering: 383 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i mars 2003.

Ansökningsomgång 4 hösten 2002

4-1. Vattenkraftverk till Rāpina, Estland

Småskalig vattenkraft har under flera sekler haft stor betydelse i Estland, och innan sovjettiden stod vattenkraft för en stor del av den estniska energiförsörjningen. Enligt uppgift fanns det så sent som på 1950-talet cirka 750 vattenkraftverk av varierande storlek i Estland. Med få undantag lades dessa vattenkraftverk ner och energiproduktionen övergick efterhand i mera storskaliga lösningar, huvudsakligen baserat på oljeskiffer. Den beviljade demo-insatsen till Rāpinas kommunala vattenbolag består i ett strömfalkraftverk med en reglerad Kaplanturbin med effekten 365 kW. Svensk leverantör är ett konsortium bestående av BEVI Teknik & Service AB i Blomstermåla och Cargo Kraft AB i Skinnkatteberg.

Beviljat DemoÖst-stöd: 2 252 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 663 600 kr

Medfinansiering: 2 212 000 kr

Status: Leveransen är något försenad men pågår för närvarande. Slutinspektion planeras till våren 2004.

4-2. Avloppsrörsrehabilitering i två lettiska städer

De flesta lettiska kommuner är väl förtrogna med de problem som förorsakas av omoderna avloppsnät och det dåliga skick som dessa befinner sig i. Med mycket få undantag har inga förbättringar eller investeringar gjorts i avloppsnäten sedan de byggdes, och kostnaderna för löpande underhåll och nödfallsutryckningar överstiger många gånger de avgifter vattenbolagen tar ut för att täcka både underhåll och nyinvesteringar. Trots det bekymmersamma ekonomiska läget ställer den kommande EU-anslutningen höga miljökrav vilket också innebär att de lettiska vattenbolagen är tvungna att göra någonting åt sina föråldrade och läckande avloppsnät. Den svenska leverantören Inpipe AB i Skellefteå har utvecklat en metod för rehabilitering av avloppsnät där man går ner med en fjärrstyrd robot som byter ut avloppsrören inifrån. Denna sk reliningmetod, som möjliggör en långsiktig reparation utan att byta ut de befintliga rören, har ansetts som särskilt lämpligt i tätort, vilket är fallet i den beviljade demo-insatsen i Lettland. Insatserna som beviljats är en komplett renovering av 400 löpmeter avloppsrör vardera i Liepaja och Ventspils stad. Beställare är vattenbolagen i respektive stad.

Beviljat DemoÖst-stöd: 978 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 504 451 kr

Medfinansiering: 938 000 kr

Status: Insatsen i Liepaja genomfördes planenligt och slutinspekterades utan anmärkningar i november 2003. I Ventspils är man dock kraftigt försenad, och det finns en övervägande att Sidas stöd till denna delinsats kommer att annulleras. Sida har inte gjort några utbetalningar till insatsen i Ventspils.

4-3. Skrapgödselanläggning till Muniskiai, Litauen

Litauiska Veterinärhögskolan driver ett praktik- och forskningsjordbruk i Muniskiai nära Kaunas. Ett av kostallarna, för 200 djur, har under början av 2001 renoverats och försetts med modern utrustning för mjölkning, mjölkhantering och utfodring. Utrustningen har levererats av DeLaval.

Problemen med utgödsling och ventilation är emellertid fortfarande olösta. En äldre, illa fungerande utgödsling med täta driftsavbrott, i förening med otillfredsställande ventilation leder till en dålig stallmiljö. Detta påverkar kornas hälsa och produktionsförmåga negativt liksom arbetsmiljön för dem som arbetar i stallet. Den beviljade demo-insatsen, med De Laval som svensk leverantör, omfattar 2 kompletta utgödsel- respektive ventilationsanläggningar för kostallar med 200 respektive 160 djur.

Beviljat DemoÖst-stöd: 617 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 577 000 kr

Status: De Laval levererade utrustningen hösten 2003 trots att beställaren endast betalat en del av det kontraktssenliga förskottet. Därefter har beställaren meddelat att man på grund av finansiella problem inte kan betala planenligt, varefter De Laval beslutat bryta kontraktet och återta delar av den levererade utrustningen. I samband med detta annullerade Sida sitt stöd till insatsen. Inga betalningar gjordes via DemoÖst-programmet.

4-4. Värmepumpsanläggning till Jelenia Struga, Polen

Liknande insats som nr 3-2 ovan med samma svenska leverantör – IVT AB i Tranås. Kompletta värmepumpsanläggning för uppvärmning av ett privatägt medicinskt komplex i Jelenia Struga, som ligger i södra Polen. En skillnad mot insatsen ovan är att IVT marknadsför två varumärken i Polen via två olika agenter. De ovannämnda insatserna har genomförts via en annan agent och ett annat varumärke.

Beviljat DemoÖst-stöd: 683 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 662 544 kr

Medfinansiering: 643 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i augusti 2003.

4-5. Avloppsrörsrehabilitering i Pskov, Ryssland

Motsvarande insats som nr 4-2 ovan med samma svenska leverantör – Inpipe AB i Skellefteå. Beställaren i detta projektet är vattenbolaget i Pskovs stad, och demo-insatsen omfattar komplett renovering av 2 000 löpmeter avloppsreningsrör i Pskovs stad.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 000 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 142 878 kr

Medfinansiering: 3 000 000 kr

Status: Insatsen har försenats p.g.a. betalningssvårigheter från beställarens sida. Denna fråga har nu lösts och leveransen pågår och planeras att färdigställas under våren 2004.

4-6. Återvinningsanläggning av PET-flaskor i St Petersburg, Ryssland

Använda PET-flaskor utgör ett allt större problem för sophantering i dagens konsumtionssamhällen. Detta gäller särskilt i forna östeuropa där en stor del av flaskorna kastas med hushållssoporna och så småningom hamnar på soptippar. Den uppskattade konsumtionen av PET-flaskor i St Petersburgs-regionen är cirka 25 000 ton per år, vilket motsvarar 500 miljoner 2-literflaskor. Idag existerar i stort sett ingen återvinning alls.

Utvecklingsbolaget Ecoplast i St Petersburg började för två år sedan undersöka den lokala markanden för plaståtervinning. En intressant marknadspotential konstaterades och företaget sökte via Internet efter möjliga leverantörer av lämplig utrustning. En kontakt etablerades med svenska Retech i Arlöv, som just höll på att utveckla sådan utrustning. Den beviljade demo-insatsen omfattar en komplett anläggning för återvinning av PET-flaskor av typen Retech PET 700, med en genomsnittlig inmatningskapacitet på 700 kg/h.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 000 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 3 410 000 kr

Status: Den ryske beställaren Ecoplast lyckades trots den 50%-iga gåvofinansieringen inte få lån från någon rysk bank för att täcka resten av finansieringen. Detta ledde till att den svenska leverantören drog sig ur affären i juni 2003. Inga utbetalningar har gjorts via DemoÖst-programmet.

4-7. Biobränslepannor till två städer i Kaliningrads oblast, Ryssland

I Kaliningrad finns idag cirka 3 000 handeldade kolpannor och oljeldade pannor i storlekar upp till 1000 kW. Huvudparten av dessa är i dåligt skick med mycket dålig verkningsgrad och stora utsläpp av stoft, CO samt CO₂. Många av dessa skulle passa utmärkt att konvertera till biobränslen. Biobränsle i form av flis och spån finns det dessutom relativt gott om i Kaliningrad, men hittills har man helt saknat erfarenheter av småskaliga biobränsleanläggningar. Den beviljade demo-insatsen består av leverans och installation av 4 st biobrännare samt två fastbränslepannor med kapaciteten 300 kW respektive 500 kW. Svensk leverantör är SWEBO Flis & Energi i Piteå och beställarna är två kommuner i Kaliningrads oblast: Baltijsk och Bagrationovsk.

Beviljat DemoÖst-stöd: 845 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 805 000 kr

Status: Bägge delinsatserna har drabbats av förseningar på grund av finansiella svårigheter hos beställarna. I Bagrationovsk har beställaren brutit kontraktet, medan man i Baltijsk verkar för att få till stånd en leverans under våren 2004.

4-8. Avloppspumpar till 4 städer i Ukraina

Ukraina har liksom de övriga länderna i forna Sovjetunionen en kraftigt föråldrad struktur för vatten- och avloppsrening. Behoven för nyinvesteringar är stort samtidigt som de kommunala vattenbolagen brottas med ständiga underskott som inte fullt ut kan kompenseras med politiskt känsliga tariffhöjningar. Den beviljade demo-insatsen är ett sammanhållet projekt där den svenska leverantören Flygt genomför en introduktion av en ny typ av avloppspumpar till fyra städer i Ukraina; Ivano-Frankovsk, Kremenchuk, Simferopol samt Kharkov.

Beviljat DemoÖst-stöd: 2 956 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 2 094 264 kr

Medfinansiering: 2 836 000 kr

Status: Leverans och installation till tre av de fyra städerna genomfördes under vintern 2003/2004 och slutbesiktades utan anmärkningar i mars 2004. I den fjärde staden Simferopol finns problem med beställarens betalningsförmåga, och det finns en övervägande risk att denna delinsats kommer att annulleras.

4-9. Biogasbaserad CHP-anläggning till Kaunas, Litauen

Liknande insats som nr 4 ansökningsomgång 1⁷ med samma svenska leverantör, Volvo Aero i Trollhättan. Skillnaden består i att den föreslagna anläggningen skulle baseras på biogas från ett närliggande reningsverk. Demo-insatsen bestod i ett kombikraftverk med kapacitet på 570 kW_{el} och 1530 kW_{värme} med Kaunas energibolag som beställare.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 000 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 3 000 000 kr

Status: Innan leveranskontraktet hann undertecknas meddelade Volvo Aero att man beslutat att fokusera sina marknadsansträngningar på CHP-anläggningar större än 4 MW_{el}, vilket också innebar att man annullerade beställningen från Kauno Energija i april 2003. Innan dess hade inga utbetalningar hunnit göras via DemoÖst-programmet.

Ansökningsomgång 5 våren 2003

5-1. Torvlastningsanläggning till Paldiski, Estland

Hantering och transport av torv innebär en potentiell risk att diffusa utsläpp av stoft skall uppkomma och orsaka miljöstörningar i omgivningen. För närvarande hanteras torven i Paldiskis sydhamn i öppna transportsystem och lastas i båtarna med hjälp av gripskopor. Detta förfarande är mycket ogynnsamt ur miljösynpunkt i och med att det medför att materialet är åtkomligt för vind, att spill uppkommer vid transportörer och att lastningen sker med hög fallhöjd. Den beviljade demo-insatsen i Paldiski innebär att ett system med slutna transportsystem installeras samt att en speciell anordning för lastning av båtar uppförs. Svensk leverantör är BMH Kellve AB i Kvänum och beställare är Estonian Maritime Agency i Tallinn.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 827 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 893 500 kr

Medfinansiering: 2 116 000 kr

Status: Installationen slutinspekterade med mindre anmärkningar i december 2003. Därefter har leverantören åtgärdat bristerna och fått slutgodkännande från beställaren.

5-2. Avloppsreningsanläggning till Allazi, Lettland

Ett flertal städer och kommuner i Lettland arbetar för närvarande med att förbättra situationen vad gäller rening av vatten och avlopp. Arbetet motiveras dels av de krav som ställs i samband med den förestående EU-anslutningen och dels av ett ökat intresse att ta itu med gamla försyndelser inom miljöområdet. Den svenske leverantören SEAB deltog i oktober 2002 i ett affärschansprojekt i Lettland arrangerat av svenska exportrådet i Riga. I samband med detta knöts kontakter med ett antal lettiska kommuner som planerade genomföra förbättringar inom sina avloppsreningsystem – däribland Allazi kommun. Den beviljade demo-insatsen består i en komplett biologisk och kemisk anläggning som ska behandla avloppsvatten från 800 personer och med en kapacitet om 12m³/tim.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 626 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 490 000 kr

Medfinansiering: 2 221 000 kr

Status: Leverans pågår.

⁷ Gasbaserat kombikraftverk till Cesis i Lettland

5-3. Krematorieugn till Czeszochowa, Polen

Liknande insats som 3-2 ovan fast till staden Czeszochowa. Czeszochowa har cirka 250 000 invånare och upplever stora problem med att stadens 9 begravningsplatser i det närmaste är fullt utnyttjade. Den beviljade insatsen består kremeringsugn av typen Tabo kremeringsugn av typen Tabo VL-A med Klas Bovin & Co i Tullinge som svensk leverantör.

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 255 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 729 000 kr

Medfinansiering: 1 769 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkningar i mars 2004.

5-4. Pelletsbrännare till Lubien Kujawski, Polen

I Polen finns tusentals små koleldade pannor i effektområdet 100 kW till 5 MW. Pannorna försörjer enstaka hus respektive små fjärrvärmenät med värme och varmvatten. Flertalet av pannorna är handeldade och generellt i dåligt skick – har låg verkningsgrad och släpper ut stora mängder sot och växt-husgaser. Beställaren i den beviljade demo-insatsen är Lubien Kujawski – en landsortskommun med 8 000 invånare som har behov att ersätta fem handeldade kolpannor, som värmer upp en grundskola och två intilliggande hyreshus i Lubien. Insatsen består i tre biobränslepannor med vardera en effekt på 250 kW. Svensk leverantör är Sahlins Ecotech AB

Beviljat DemoÖst-stöd: 1 130 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 1 090 000 kr

Status: Leveransen kraftigt försenad på grund av problem med finansiering från beställarens sida, och det finns en övervägande risk att denna insats kommer att annulleras.

5-5. Sonisk reningsanläggning till Tarnow, Polen

Projektet i Tarnow syftar till att installera ljudsotare i tre små koleldade hetvattenpannor med total effekt på 75 kW. Pannor av detta slag har idag i övervägande utsträckning ingen rengöring av pannornas eldytor under drift. Svensk leverantör är Kockums Sonics AB i Malmö och beställare är det kommunala energibolaget i Tarnow.

Beviljat DemoÖst-stöd: 437 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 435 800 kr

Medfinansiering: 604 000 kr

Status: Installationen slutinspekterades utan anmärkning i november 2003.

5-6. Miljövänlig biltvätt till St Petersburg, Ryssland

I Petersburgsregionen finns idag drygt 600 anläggningar för manuell- och automattvätt av bilar. Gemensamt för alla dessa anläggningar är att de använder mycket vatten samt att reningen av tvättvattnet är i stort sett obefintlig innan den går ut i avloppsnätet. Den beviljade demo-insatsen avser byggnation och utrustning för en komplett miljövänlig biltvättanläggning i St Petersburg. Beställare är Cleancom Ltd, som för närvarande driver ett nät av 28 bilserviceanläggningar i Petersburgs-området. Leverantör är Nautimex Trading AB i Stockholm.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 000 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 2 550 000 kr

Medfinansiering: 5 800 000 kr

Status: Leverans pågår.

5-7. Dricksvattenpumpar till Chernovtsy, Ukraina

Ukraina har liksom de övriga länderna i forna Sovjetunionen en kraftigt föråldrad infrastruktur för dricksvattenproduktion. Behoven för nyinvesteringar är stort samtidigt som de kommunala vattenbolagen brottas med ständiga underskott som inte fullt ut kan kompenseras med politiskt känsliga tariffhöjningar. I den beviljade demo-insatsen avser man att ersätta befintlig omodern utrustning vid pumpstationen i Shubranets, som förser hela halvmiljonstaden Chernovtsy med dricksvatten. Svensk leverantör är ABS Pumps International AB och beställare är det kommunala vattenbolaget i Chernovtsy.

Beviljat DemoÖst-stöd: 2 303 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 2 263 000 kr

Status: Insatsen har kraftigt försenats på grund av finansiella problem från beställaren sida. ABS Pumps meddelade i mars 2004 att kontraktet avbrutits och Sida annullerade därefter sitt stöd till insatsen. Innan dess hade inga utbetalningar hunnit göras via DemoÖst-programmet.

5-8. PET-återvinningsanläggning till Kiev, Ukraina

Motsvarande insats som 4-6 ovan fast till Ukrainas huvudstad Kiev med det statliga företaget Ukrec-omrecources som beställare.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 000 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 3 410 000 kr

Status: Kort efter beskedet om Sidas finansiering meddelade den ukrainske beställaren att man inte kunde godta den teknik som föreslagits av den svenske leverantören. Sida annullerade därefter sitt åtagande. Inga utbetalningar via DemoÖst-programmet gjordes.

5-9. Vindkraftverk till Ösel, Estland

Oljeskiffer står idag för över 90% av Estlands elproduktion. De uppenbara fördelarna med vindkraft i förhållande till oljeskifferbaserad kraftproduktion är att vindkraftverk inte fordrar något bränsle och inte ger några utsläpp vid drift. Den estniska regeringen har uttalade ambitioner att minska beroendet av oljeskifferbaserad elproduktion och avser bland annat att satsa på vindkraftsproducerad el. Den beviljade demo-insatsen består i ett komplett vindkraftverk av typen Nordic 1000 med en total effekt på 1 MW med det estniska bolaget OÜ Beta Est Holding som beställare. Svensk leverantör är Nordic Windpower AB i Täby.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 000 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 4 610 000 kr

Status: Insatsen nyligen beviljad.

5-10. Rökgasreningsutrustning till Tartu, Estland

AS Anne Soojus är privatägt energibolag som är en av de större kraft- och värmeproducenterna i Tartu. För närvarande produceras cirka 15% av den totala effekten i pannanläggningar som använder biobränslen, vilka ytterligare kan höja sin effekt genom att installera anläggningar för rökaskondensering. Sådana saknas idag helt i Estland och i den beviljade demo-insatsen kommer den svenske leveran-

tören Radscan Intervex AB att leverera en komplett rökgaskondenseringsanläggning till en av de fastbränsleanläggningar som drivs av Anne Soojus i Tartu.

Beviljat DemoÖst-stöd: 3 090 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 5 515 000 kr

Status: Insatsen nyligen beviljad.

Särskilt projekt som administreras av Sida inom DemoÖst

Transformatorstation till Siauliai, Litauen

Ett nytt avloppsreningsverk planeras att invigas i den litauiska staden Siauliai under våren 2004.

Denna investering ingår i ett större världsbanksfinansierat projekt för rehabilitering av vatten- och avloppssystemet i Siauliai stad med en totalkostnad på cirka 160 MSEK. Sverige har via Sida bidragit med en gåvofinansiering till reningsverkskomponenten uppgående till cirka 40 MSEK, som använts för att upphandla svensk utrustning och konsultstöd.

Ett problem som uppkommit i samband med det nya reningsverket är tillförseln av elkraft och anslutningen till det befintliga lokala elnätet. Enligt preliminära beräkningar kommer det nya reningsverket att behöva en ytterligare elkraftförsörjning på cirka 1,5 MW. Det finns idag en befintlig kraftledning som i begränsad utsträckning kan försörja det nya reningsverket, men för att få till stånd en tillförlitlig kraftförsörjning finns ett behov av en ny transformatorstation mellan det befintliga högspänningsnätet och det nya reningsverket.

Det litauiska ekonomiministeriet inkom våren 2001 med förfrågan till UD-PES om stöd till en förstudie om hur denna kraftöverföringsfråga skulle kunna lösas med hjälp av svensk utrustning och kompetens. Utredningsuppdraget genomfördes av SwedPower som i sin rapport från juli 2001 gav förslag på olika lösningar.

Inom ramen för förstudien ingick även framtagande av anbudshandlingar för att möjliggöra för beställaren att genomföra en funktionsbaserad upphandling i Sverige. Kunden Lietuvas Energija (LE) har sedermera upphandlat en av ABB Utilities (ABB) offererad teknisk lösning och ett kontrakt mellan LE och ABB undertecknades i september 2002. I kontraktet förutsätts att 55% av kontraktssumman skall finansieras av Sida. Den litauiska beställaren har bekräftat att upphandlingen skett i enlighet med litauisk lagstiftning.

Den totala kontraktssumman för ABB:s leverans till LE i Siauliai ligger på cirka 15 500 000 kr, vilket gör det för stort för att behandlas inom ramen för det ordinarie DemoÖst-programmet. Maxbeloppet för Sidas stöd genom DemoÖst-programmet är 3 000 000 kr och instrumentet är ämnat för demoinsatser och inte större investeringsprojekt. Att den föreslagna insatsen i Siauliai måste ses som ett enskilda undantag påpekades också av Sida i de inledande diskussionerna i Östersjömiljardens projekt-samverkansgrupp, och en slutsats blev att en särskild finansiering från Östersjömiljard 2 skulle äskas för detta projekt för att säkerställa att det inte belastar den ordinarie budgeten för DemoÖst.

Regeringen beslutade i juli 2003 om särskilda medel till Sida för genomförande av detta projekt, där en totalsumma på 8 510 000 kr ställdes till Sidas förfogande för delfinansiering av den svenska utrustningsleveransen från ABB Utilities. Därefter fattade Sida sitt beslut om delfinansiering i oktober 2003, och insatsen påbörjades i slutet av 2003.

Insatsen som delfinansieras med DemoÖst-medel består av en komplett transformatorstation för transformering av två inkommande 110 kV-ledningar till en matarledning på 10 kV till det nya reningsverket i Siauliai. Beställare är det litauiska statliga energibolaget Lietuvas Energija och svensk leverantör är ABB Utilities i Västerås.

Beviljat stöd via Sida: 8 510 000 kr

Utbetalt per 31/12-03: 0 kr

Medfinansiering: 6 960 000 kr

Status: Insatsen nyligen påbörjad.

4. Ekonomisk redovisning

Anslagna medel:

Generella DemoÖst-programmet: 95 000 000 kr

Särskild insats i Siauliai 8 950 000 kr

Förbrukade medel: 22 576 000 kr

Eventuella ränteintäkter: 0 kr

Återbetalda medel: 2 111 387 kr

Resterande medel:

Generella DemoÖst-programmet: 72 424 000 kr

Särskild insats i Siauliai 8 950 000 kr

Geografisk fördelning:

Estland 2 512 033 kr

Lettland 2 937 434 kr

Litauen 981 413 kr

Polen 7 191 468 kr

Ryssland 3 691 593 kr

Ukraina 2 094 264 kr

19 408 205 kr

Medfinansiering: 69 184 000 kr

Bilagor:

- 1) Datablad för samlad redovisning för DemoÖst
- 2) Ekonomisk sammanställning för DemoÖst per dec 2003
- 3) DemoEast project compilation February 2004

Bilaga 4 – Ordförklaringar

För att underlätta läsningen beskrivs här de benämningar och förkortningar som nyttjas i rapporten;

<i>Säljare:</i>	Det svenska företag som levererar utrustningen/demonstrationsprojektet
<i>Köpare:</i>	Den lokala part som handlar upp utrustningen/demonstrationsprojektet och är därmed säljarens kund
<i>Lokal myndighet:</i>	Utgör den av Sida utsedda myndighet som hanterar DemoÖst i respektive land.
<i>Svensk myndighet:</i>	Utgör de myndigheter eller andra organisationer i Sverige som på något sätt medverkar i processen kring DemoÖst och ÖM2.
<i>Konsult:</i>	Den eller de konsulter som Sida handlar upp för att stödja DemoÖst-processen (granskning ansökan, final inspections etc.)
<i>Sida:</i>	Avser, om inte annat anges, Sida INEC, Enheten för Urban Utveckling och Miljö (tidigare Sida Öst, enheten för Energi och Miljö)
<i>ÖM2:</i>	Östersjömiljard nummer 2.
<i>IFI:</i>	Internationella finansieringsorganisationer eller institutioner såsom EBRD, Världsbanken, EuropeAid.

Bilaga 5 – Lista på genomförda intervjuer

Säljare

ABS Pumps Int. AB, Maxim Abona

Aqua Processer, Karl G Larsson

BMH Kellve AB, Göran Wilhelmsson

Bevi Teknik & Service AB, Folke Johansson

Cargo Kraft AB, Peter Ruyter

DeLaval Sales AB, Jorma Piparinen

Energy Opticon AB, Björn Malmström

Flir Systems, Jose Serraras

Hotab AB, Silve Plejko

Inpipe Sweden AB, Roland Lindberg

ITT Flygt Int. AB, Sigvard Rönn

IVT, Lars-Göran Appelberg

Klas Bovin & Co AB, Klas Bovin

Kockums Sonics, Christian Wildstam

Nautimex, Peter Birenstam

NE Naturenergi, Sten Eriksson

Petrokraft, Johan Larsson

Retech Recycling Techn., Jurg Sahoch

Sahlins Ecotech AB, Jan Seberbring

SEAB AB, Karl-Erik Estola

Spirac AB, Pjotr Slavvik

SWEBO Flis AB, Magnus Jansson

Tetra Pak Dairy, Katarina Eriksson

Volvo Aero, Klas Torssander

Wallax Miljö AB, Tommy Sandahl

Köpare och lokala agenter

Polen

Centrum Jelenia Struga w Kowarach, Wojciech Jablonski

Elektrociepłownie Warszawskie S.A., Henryk Kleczkowski

Elektrociepłownie Warszawskie S.A., Mirosław Glowka

Miedziana Góra kommun, Maciej Lubecki

Sun Energy, Rickard Olejnik

Ryssland

Alarm-Motors, Roman Slutsky

Armaterc och Petrokrat, Denis Norkin

Gatjina District Heating Company, Alexei Taktah

Pskov stad, Valentin Ivanov m.fl.

Sovosnyj Bor stad, Natalia Leksjutina

Lokala myndigheter

Polen

Miljöministeriet i Warszawa, Agnieszka Galan

Ryssland

St Petersburgs stad, Georgy M. Psarev och Anastasia Marova

North west international centre of clean manufacture, Kyrilliev Adeev
(arbetade tidigare på St Petersburgs stad)

Samrådsgruppen

Naturvårdsverket, Olle Åslander

Swedfund, Karin Isaksson

Teknikföretagen, Gudrun Bågstad

UD-ÖMS, Sten Luthman

Övriga

Sida, Jan Johansson

Bilaga 6 – Projektlista

DemoEast project compilation April 2004

Application round 1 spring 2001

Project	Awarded amount	Country	Supplier	Buyer	Status
1. Thermocamera	372,000 kr	Lithuania	Flir	Lithuania DH Association	Final inspection fall 01
2. Gasburner	880,000 kr	Russia	Petrokraft AB	City of Gatchina	Final inspection Feb 03
3. Biofuel boiler plant	1,913,000 kr	Poland	Hotab AB	APE Łódź	Final inspection May 02
4. Gas powered CPH-system	1,430,000 kr	Latvia	Volvo Aero	Cesu Buvnieks Ltd, Cesis	Final inspection Oct 02
5. Energy production optimization	1,590,000 kr	Poland	Opticon	Warsaw Energy	Final inspection Jun 02
6. Pelletburner 1-3	556,000 kr	Estonia	SBS Janfire et. Al.	Võru DH Company et. Al.	Final inspection Jun 02
7. Pelletburner 4	490,000 kr	Estonia	TeeM Bioenergi AB	AS Arke, Võru	Project cancelled
Total allocations round 1	7,231,000 kr				

Application round 2 autumn 2001

Project	Awarded amount	Country	Supplier	Buyer	Status
1. Whey recycling	3,000,000 kr	Lithuania	Tetra Pak Dairy	UAB Vilkyskiu Pienine	Project cancelled
2. Waste water treatment plant	1,670,000 kr	Poland	Aqua Processer	Municipality of Brody	Project cancelled
3. Waste water treatment plant	1,130,000 kr	Poland	Aqua Processer	Municip. of Miedziana Gora	Final insp July 03
4. Pellet burners	2,985,000 kr	Poland	Hotab	APE Łódź	Project cancelled
5. Solar panels	2,010,000 kr	Poland	Arnes Plåt Örebro	APE Łódź	Project cancelled
6. Hydro power plant	584,000 kr	Latvia	Cargo&Kraft Turbin	SIA RES, Liepaja	Final inspection March 03
Total allocations round 2	11,379,000 kr				

Application round 3 spring 2002

Project	Awarded amount	Country	Supplier	Buyer	Status
1. Waste water treatment plant	677,000 kr	Poland	Aqua Processer	Municipality of Debno	Project cancelled
2. Heat pumps Okonek	677,000 kr	Poland	IVT AB	Military Agency Auth, Szczecin	Final inspection Jan 03
3. Cremation furnace	1,268,000 kr	Poland	Klas Bovin&Co AB	Municipality of Gliwice	Project cancelled
4. Heat pumps Choszno	601,000 kr	Poland	IVT AB	Municipality of Choszczno	Project cancelled
5. Heat pumps Koryto	540,000 kr	Poland	IVT AB	Municipality of Koryto	Project cancelled
6. Waste water treatment plant	413,000 kr	Estonia	Wallax Miljö AB	Municipality of Toila	Final inspection Dec 02
7. Waste water treatment plant	423,000 kr	Poland	Spirac AB	City of Kolno	Final inspection March 03
Total allocations round 3	4,599,000 kr				

Application round 4 autumn 2002

Project	Awarded amount	Country	Supplier	Buyer	Status
1. Hydro power plant	2,252,000 kr	Estonia	Bevi Teknik Cargo Kraft	Räpina Vesiveski	Delivery ongoing
2. Waste pipeline rehabilitation	978,000 kr	Latvia	Inpipe Sweden AB	Liepaja and Ventspils water comp	Final inspection Liepaja Nov 2003
3. Scraper conveyers for dairy farm	617,000 kr	Lithuania	DeLaval Sales AB	Lithuanian Veterinary Academy	Project cancelled
4. Heat pumps Jelenia Struga	683,000 kr	Poland	IVT AB	Profi Enamel Wronk	Final inspection Aug 2003
5. Waste pipeline rehabilitation	3,000,000 kr	Russia	Inpipe Sweden AB	Gorvodokanal Pskov	Delivery ongoing
6. Recycling plant for PET-bottles	3,000,000 kr	Russia	Retech Recycling Techn.	Pushspez	Project cancelled
7. Boiler plant conversion	845,000 kr	Russia	Swebo Flis AB	Municipality of Baltijsk et.al	Planned delivery spring 2004
8. Sewage pumping stations	2,956,000 kr	Ukraine	ITT Flygt Int. AB	Kremtjugvodokanal et.al	Final inspection March 2004
Total allocations round 4	14,331,000 kr				

Application round 5 spring 2003

Project	Awarded amount	Country	Supplier	Buyer	Status
1. Peat loading facility	1,827,000 kr	Estonia	BMH Kellve AB	Estonian Maritime Agency	Final inspection Dec 2003
2. Waste water treatment plant	1,626,000 kr	Latvia	SEAB AB	Municipality of Allazi	Delivery ongoing
3. Cremation furnace	1,255,000 kr	Poland	Klas Bovin&Co AB	Municipality of Czestochowa	Final inspection March 2004
4. Pellet burners	1,130,000 kr	Poland	Sahlins Ecotech AB	City of Lubien Kujawski	Planned delivery spring 2004
5. Sonic cleaning	437,000 kr	Poland	Kockum Sonics AB	MPEC Tarnow	Final inspection Nov 2003
6. Ecological carwash	3,000,000 kr	Russia	Nautimex/Wash& Circul	Cleancom Ltd	Delivery ongoing
7. Fresh-water pumps	2,303,000 kr	Ukraine	ABS Pumps Int. AB	Chernovtsyvodokanal	Project cancelled
8. Recycling plant for PET-bottles	3,000,000 kr	Ukraine	Retech Recycling Techn.	Ukrecomresources	Project cancelled
9. Wind power turbine	3,000,000 kr	Estonia	Nordic Windpower AB OÜ	Beta Est Holding	Newly approved
10. Flue gas condensation unit	3,000,000 kr	Estonia	Radscan Intervex AB	AS Anne Soojus	Newly approved
Total allocations round 5	14,578,000 kr				

Application round 6 autumn 2003

Project	Awarded amount	Country	Supplier	Buyer	Status
1. Pelletising equipment	490,000 kr	Estonia	Swedish Power	Pelletiveski OÜ Chippers	Newly approved
2. Waste Recycling Device	1,855,000 kr	Estonia	Tesab Svenska AB	ATI Grupp OÜ	Newly approved
3. Ventilation system	385,000 kr	Latvia	PM-LUFT AB	"VEF" JSC, Riga	Newly approved
4. Monitoring system for DH	408,000 kr	Poland	TAC AB	MPEC Wroclaw	Newly approved
5. Powder coating plant	1,872,000 kr	Poland	Viverk AB	ELPE Elektroprodukt Ltd, Krakow	Newly approved
6. Sludge scraping system	1,900,000 kr	Poland	MD Enterprise	Ciechanow Watercompany	Newly approved
7. Oil Mist&Smoke Filtering Device	152,000 kr	Poland	Absolent AB	Fabryka Srub in Lancut	Newly approved
8. Biofuel Heating Plant	3,000,000 kr	Poland	PetroETT AB	Trzebinia Community	Newly approved
9. Air Quality Management Syst	690,000 kr	Poland	Opsis AB	Cent.for Env Research Pom.	Newly approved
Total allocations round 6	10,752,000 kr				

Application round 7 spring 2004

Project	Awarded amount	Country	Supplier	Buyer	Status
1. Wood chipper	1,065,000 kr	Estonia	Erjo Osw AB	Kuresaare DH Company	Newly approved
2. Wood-chips firing boiler	308,000 kr	Lithuania	Swebo Flis & Energi AB	JSC Kretinga Heating Systems	Newly approved
Total allocations round 7	1,373,000 kr				

Total allocations until round 764,243,000 kr

Bilaga 7 – Svenska parterers lärdomar och slutsatser

Nedan sammanfattas säljarnas förslag på förändringar i DemoÖst programmet samt deras främsta lärdomar:

Förslag på förändringar:

Flera av säljarna anser att marknadsföringen av DemoÖst programmet har varit för liten gentemot de svenska företagarna. Speciellt de mindre företagen upplever det som att de fått informationen väldigt sent och i flera fall av en slump. De anser sig inte ha tillräckligt med resurser för att själva aktivt söka efter bidragsmöjligheter.

Flera av säljarna har framfört önskemål om att bidrag även bör medges för nyttjandet av lokal arbetskraft, då det är mer kostnadseffektivt att anlita personal på platsen än att ta dit svensk arbetskraft samt ger en bra upplärningsmöjlighet. Bidraget bör även i större utsträckning kunna användas för utbildning av kunden i inkörningsfasen.

Några säljare anser att man måste ställa högre krav på kundens åtagande, det vill säga att kunden verkligen avser att genomföra en affär och har de egna finansiella medlen säkrade i ett tidigt stadium.

Det bör finnas ett kontrakt mellan säljaren och Sida. Som det är nu bygger affärsförbindelsen mellan dem endast på förtroende.

Några av projekten har involverat projektering och byggnationer och det har i vissa fall varit svårt att genomföra projektet från "ax till limpa" på 12 månader som är kravet i DemoÖst programmet. Önskemål har framförts att genomförande tiden skulle få vara längre för sådana typer av projekt så att inte projektet behöver forceras fram.

Det bör finnas en begränsning på hur stora de svenska företagen får vara som ansöker om DemoÖst bidrag då stora företag har större möjligheter att aktivt söka efter bidragsmöjligheter jämfört med små företag och därmed plockar "russinen ur kakan".

Sida bör ha en aktiv kontaktperson i varje mottagarland som säljaren kan kontakta om det uppstår problem.

Det skulle tillåtas en flexibilitet i bidragsandelen upp till till exempel 75% i vissa länder för att underlätta att få tillstånd ett projekt.

Någon enstaka tyckte att säljarna själva skulle sätta ihop hela ansökan för att förbättra effektiviteten i ansökningsprocessen och utfallet.

Ett företag önskade en större flexibilitet vid byte av köpare om projektet har avbrutits

En stor nackdel för speciellt mindre företag är att Sidas förskott ställs mot en bankgaranti som inte kan belånas, vilket gör att dessa medel låses för säljarna under hela projektiden.

Främsta lärdomar:

Merparten av säljarna har angett att det är mycket viktigt med en lokal kontakt/agent som känner till den lokala marknaden och kan språket.

Det är viktigt att känna att man kan lita på kunden.

Ha tålamod!

Fått en större kännedom om konkurrenssituationen från andra leverantörer med liknande tekniklösningar på den lokala marknaden samt från andra länder

Några säljare har ansett att det har varit för mycket pappersexercis och byråkrati involverat i DemoÖst programmet...

...å andra sidan har ett flertal säljare framfört att det har varit en relativt enkel och smidig process och ger handläggarna på DemoÖst programmet stort beröm!

Några har framfört att det är har varit svårt att få tag på handläggaren på DemoÖst och att det har upplevts som en flaskhals.

I vissa fall såg kunden det som viktigast att få bidraget än själva effekten av tekniklösningen.

Bilaga 8 – Hantering av ansökan och framtid

Inlämning ansökan

I normalfallet sammanställs och lämnas ansökningar till Sida av koordinerande myndigheter i Demo-Öst-länderna (Undantagen till denna regel är 2 projekt i Ukraina där två kommuner (som inte är ”koordinerande myndighet”) sammanställde projektansökningar).

Inte sällan har den svenska parten varit den drivande parten i samband med ansökningsprocessen. Det har också förekommit fall där den svenska leverantören inte känner till att köparen sökt DemoÖst-stöd. Inom DemoÖst har varken Sida eller någon annan inblandad part haft någon anledning av att ha synpunkter på vem som driver affären. Varje ansökningsomgång har haft en deadline som Sida har hållit strikt på. Vid flertalet tillfällen har man nekat sena ansökningar.

Bedömning ansökan – sammanställning och konsultgranskning

Ansvarig handläggare på Sida sammanställer respektive ansökningsomgångs inskickade material. Denna sammanställning ger Sida en överblick över ansökningarna.

Sammanställt material för varje enskilt projekt överlämnas till upphandlade konsulter av Sida för att dessa ska utföra en granskning av projekten/ansökningarna.

För konsultens insats finns en uppdragsbeskrivning med ett upplägg som också den förväntade rapporten förväntas följa. Överlag har konsultens roll varit att ”fylla i luckor” i ansökningarna och i det arbetet har den utvärderande konsulten tagit kontakt med framförallt svenska parter för komplettering.

Analys av marknadspotentialen görs i huvudsak av den utvärderande konsulten, ibland tillsammans med Sida.

Konsulten, som i genomsnitt har 8 timmar till förfogande för varje ansökan, sammanställer en rapport med granskningsresultatet (för uppdragsbeskrivning, se bilaga 5).

Bedömning ansökan – samrådsgrupp

Nästa steg i processen har involverat en Sida-intern samråds-/utvärderingsgrupp bestående av den föredragande/ansvarige handläggaren och tre erfarna Sida-tjänstemän med bred kunskap om miljö- och utvecklingsfrågor.

Den Sida-interna gruppen har sorterat projekten i prioriteringsordning enligt följande rangordning:

1. Projekt som föreslås att beviljas
2. Projekt som behöver kompletteras med ytterligare information
3. Projekt som bör avslås

Detta screeningarbete resulterar i en övergripande granskningsrapport som skickas till den externa samrådsgruppen bestående av representanter från bl a NUTEK, Naturvårdsverket, Exportrådet, SweHeat, UD, Teknikföretagen. I samrådsgruppen finns ingen företagsrepresentant med.

Ett samrådsgruppsmöte hålls i samband med varje ansökningsomgång under ledning av föredragande Sida-handläggare. Varje samrådsgruppsmöte har tagit i genomsnitt cirka 2 timmar. Samrådsgruppen

bemyndigar Sida att gå vidare till beslut eller avslag. Det kan nämnas att samrådsgruppen i de allra flesta fall bifaller Sidas internt framtagna förslag. I vissa fall har samrådsgruppen föreslagit att Sida inhämtar kompletterande information före det att beslut fattas.

Bedömning ansökan – Sidas avslutande granskning

När ett projekt har rekommenderats för stöd av samrådsgruppen gör den ansvarige handläggaren en kontroll mot en 11-punkters checklista som innehåller följande punkter:

1. Intyg från PRV om att den svenska parten är ett i Sverige registrerat företag
2. Intyg från skattemyndigheten att inga skatteskulder/sociala avgifter finns.
3. Specifierad budget i svenska kronor
4. Kompletta finansieringsbeskrivning, inklusive skriftliga åtaganden från långivare och/eller köpare.
5. Preliminär betalningsplan
6. Åtagande från köpare att man står för alla tullar, skatter och övriga avgifter.
7. Dokumentation som styrker prisnivå, kontrakt eller offert som vid behov kan verifieras.
8. Marknadsföringsplan utifrån demoanläggningen 1–2 sidor
9. Uppgifter om kontaktperson vid produktionsanläggningen i Sverige.
10. Skriftligt intyg från leverantören om andel svenskt värde av leveransen.
11. Tidsplan för genomförandet fram till idrifttagandet av anläggningen.

Utöver detta tar Sida-handläggaren en UC-/kreditupplysning på den svenska parten för att försäkra att omsättningen hos bolaget överstiger 3 gånger det totala värdet av leveransen. Ingen särskild analys av den lokala partens betalningsförmåga görs utöver informationen om de åtaganden från eventuell långivare och/eller köpare (punkten 4 ovan).

Sida-beslut

Efter att de 11 checkpunkterna har prickats av tar Sida det formella beslutet om stöd och skickar ut ett bekräftelsebrev till svensk part, lokal part och koordinerande myndighet. Detta dokument bekräftar att Sida förbinder sig att åta sig att finansiera upp till 50% av leveranskontraktet.

Beslutet brukar vara bundet till kravet på att ett kontrakt – som ska godkännas av Sida – etableras mellan säljaren och köparen. När Sida erhållit kontraktet gör handläggaren en bedömning av kontraktets status och kvalitet och efter godkännande kan installationen påbörjas.

Slutinspektion

Slutinspektion sker efter slutförd leverans och anläggningen är i drift. Syftet med slutinspektionerna är att analysera de effekter stödet har haft, bekräfta att utrustningen står på plats samt att slutbesiktningsprotokollet har gjorts. Denna inspektion utförs av konsult, ofta samma person som utförde granskning av ansökan, och görs efter en uppdragsbeskrivning som till stor del är inriktad på de tekniska och kontraktsmässiga aspekterna.

Slutinspektionerna har i genomsnitt kostat uppskattningsvis 40.000 kr per slutinspekterad insats.

Den lokala myndighetens roll

Den koordinerande myndighetens roll har i första hand varit informationsspridning om DemoÖst och hämta in och vidarebefordra ansökningar till Sida. De koordinerande myndigheterna har varit olika aktiva. Koordinerande myndigheter i Polen och Baltikum (Estland i synnerhet) har varit relativt aktiva medan de koordinerande myndigheterna i Ryssland och Ukraina i synnerhet visat sig aktiva först det senaste året/halvåret.

Det polska miljöministeriet har hanterat en stor mängd inkomna ansökningar och fungerar som en första screening-instans. Enligt uppgift från den person som jobbat med ansökningsproceduren sedan september 2003, har man en intern expertgrupp inom ministeriet som sällar bort närmare 70% av inkomna ansökningar. Detta borde borga för att de ansökningar som accepteras är av hög klass.

Motsatsen till denna aktiva hantering är till exempel Pskov Oblast i Ryssland, där den ansvariga myndigheten i praktiken lämnat över sina uppgifter till staden Pskov. I regionen verkar det också vara just staden som genererar ansökningar, vi har inte fått någon indikation på att någon annan part i Oblasten har lämnat in eller fått någon ansökan beviljad.

Sidas roll – för aktiva i projekten?

Sida har tagit på sig en särskilt aktiv roll i projekten. Detta gäller inte bara i samband med beredningen, administrationen och, som nämnt tidigare, i enskilda fall även initieringen. Sida har också i flera fall tagit på sig att agera stöd till svenska leverantörer.

I några fall har den svenska parten haft stött på svårigheter att få betalt för de (första) 50 procenten av finansieringen. Sida har då agerat som mellanhand för att underlätta kommunikationen mellan den svenska och lokala parten. Sida har sett det som nödvändigt för att de svenska leverantörerna inte ”skulle ge upp” samt öka chansen för att kunden betalar i tid och undvika förseningar i projekten.

Sida har därmed arbetat aktivt för att verka för att förbättra ”success raten” för DemoÖst-programmet. Svenska företag har också i intervjuer uppskattat dessa nära kontakter och tydliga uppföljning av projekten. Det kan också noteras att Sida inte har tagit ut några avgifter eller liknande för den här servicen för att täcka kostnaderna. Finansiering har belastat administrationsbudgeten för DemoÖst-programmet.

Inför kommande omgångar har Sida tänkt sig att ta en mer aktiv roll i utvecklandet av projekten. Från och med omgång 6 (deadline 1 april 2004) har Polen och Baltikum fallit bort som mottagarländer. Det är också orsaken till att endast ett fåtal ansökningar inkommit (16 ansökningar). Av dessa har Sida utvecklat/initierat 5 DemoÖst/fjärrvärmeprojekt i Ryssland (Novgorod, Kaliningrad, Murmansk) och Ukraina (Odessa). Dessa projekt involverar finansiering från Sida inom ramen för andra anslag. Sida har i samband med dessa projekt tagit hjälp av konsulter för att utveckla projekten.

Inom ramen för detta för DemoÖst nya arbetssätt har 50%-ig finansiering utgått om insatsen inte konkurrensupphandlats men 100%-ig finansiering om insatsen konkurrensupphandlats. Sidas preliminära erfarenhet av detta är att det är mycket arbetsintensivt och resurskrävande samt att det kräver en hel del konsultstöd.

Framtid DemoÖst?

Inget fortsatt finansieringsstöd för DemoÖst verkar finnas. Sista ansökningsomgången beräknas till oktober 2004. Senast den 31/12 2005 måste allt vara utbetalt.

Bilaga 9 – Beräkning av administrationskostnad

Samtliga siffror tagna från Sidas årsredovisning per den 31/12-2003 (bilaga 3) av DemoÖst-programmet samt information utlämnad från Sida inom ramen för utvärderingen.

För att kunna uppskatta administrationskostnaden per beslutat respektive slutbesiktigat projekt för beslutsomgång 1 till och med 6 måste vissa antaganden göras. 3.2 miljoner kr har använts för administration (exklusive konsultkostnad för slutinspektion á 40.000 kr per projekt). Per den 31/12 2003 hade 180 ansökningar behandlats, 39 projekt beviljats varav 14 avbrutna, 9 pågående, 16 slutbesiktigade. Med antagandet att 5 av de 9 pågående projekten kommer att avslutas blir "success raten" 54%.

Slutinspekterade projekt för omgång 1–6	21	54%
Avbrutna för omgång 1–6	18	46%
	39	100%

Baserat på antagandet att 21 av de 39 projekten kommer att slutinspekteras, att löne- och administrationskostnader motsvarande 3 månader kommer att behövas ytterligare för att slutföra projekten, medan rese- och konsultkostnader för beredning inte kommer öka samt att varje slutinspektion kostar 40.000 kr per projekt blir kostnadsbilden för beslutsomgång 1–6 enligt följande:

Löner & administration (antaget kostnad motsvarande 3 månader)	1706250
Konsultarvoden (beredning & feasibility studies)	1165000
Resekostnader och övrigt	639000
Totalt exklusive kostnad för slutinspektion	3510250

Antal slutinspekterade projekt (uppskattat) á 40.000 kr	21
Total konsultkostnad för slutinspektion	840000
Totalt inklusive kostnad för slutinspektion	4350250

Med 180 ansökningar blir kostnaden ca 19.500 kr per ansökan (3.51 miljoner/180 ansökningar).

Kostnaden för att genomföra ett slutinspekterat projekt kan beräknas till 167.000 kr (3.5 milj/21 proj).

Med en antagen "success rate" på 54% kommer det totala utbetalda bidraget bli omkring 27.0 miljoner kr för 21 slutinspekterade projekt, med ett bidrag på motsvarande 1.29 miljoner kr per projekt.

Den totala administrationskostnaden blir då 13% vilket väsentligt överstiger de avsatta 5.7% enligt budget.

Baserat på ovanstående antaganden har stödet för omgång 1–6 (inklusive slutinspektion) totalt kostat uppskattningsvis 4.4 miljoner kr. Utbetalt stöd för "hårdvara" (det vill säga exkluderat kostnad för inspektion) blir då att uppgå till 22.6 miljoner kr. *Den totala administrationskostnaden blir då 19%.*

Bilaga 10 – Metod

1. Intervjuer säljare – vad har vi frågat efter

Som antyds i sektion 3 av huvudrapporten har intervjufokus legat på säljarna, totalt cirka 30 företag. I tabellen nedan ges en översikt av de frågeställningar som, där så är relevant, har inkluderats i intervjuerna. För varje frågeställningskategori anges även syftet med frågorna ("vad är vi ute efter").

Kategori	Syfte	Frågeställning, exempel på frågor
Projektutveckling	Underlag för att bedöma projektens uppkomst för att studera hur detta påverkar utfallet	På vems initiativ utvecklades projektet, och vem initierade kopplingen till DemoÖst? Har lokala agenter/distributörer nyttjats?
Betydelsen av DemoÖst	Underlag för kvantitativt och kvalitativt bedöma den faktiska näringslivseffekten av DemoÖst	Hade projektet blivit av utan DemoÖst? Hur stor betydelse har projektet haft för säljarens fortsatta närvaro i landet/regionen? Har projektet givit någon merförsäljning? På vilket sätt har projektet nyttjats som demonstrationsprojekt?
Affärsbedömning	Söka samband mellan säljarens motiv för att söka stöd, dess affärsmässiga bedömningar och slutresultat	Hur stor betydelse tillmäts det riskavlyft som DemoÖst innebär? Hur bedömdes köparens finansiella ställning? Betalningsvillkor?
Strategi	Söka samband mellan säljarens internationalisering och erhållna effekter av projektet	Hade säljaren innan projektet ett uttalat intresse för den aktuella marknaden? Har man någon marknadserfarenhet från regionen? I vilken omfattning har det långsiktiga intresset påverkats av det specifika projektet?
Resursbehov	Ett led i bedömning av DemoÖst-programmets ev merkostnader för säljarna, smidighet och administration	Har DemoÖst-instrumentet medfört att resursbehovet varit större eller mindre än vid andra liknande affärer?

2. Intervjuer köpare – vad har vi frågat efter

I kontakter med köpare har följande översiktliga frågeställningar inkluderats

Kategori	Syfte	Frågeställning, exempel på frågor
Projektutveckling	Underlag för att bedöma projektens uppkomst för att studera hur detta påverkar utfallet	När identifierades behovet av projektet, när kom DemoÖst-stödet in i bilden och på vems initiativ? Hur har projektet initierats och utvecklats?
Finansiering	Bedömning av samband mellan köparens finansiella situation i relation till hur insatsen lyckats	Hur såg köparens finansiering ut? Betalningsvillkor?
Lokal myndighet	Bland annat ett led i bedömning av DemoÖst-programmets kostnadseffektivitet, administration och regelverkets ändamålsenlighet	Hur ser köparen på den lokala myndighetens roll och stöd?
"Spinn-off"	Bedömning av demonstrations-effekten av projekten	I vilken omfattning och hur har projektet utnyttjats som demonstrationsobjekt
Affärsmässighet	Att utröna om säljarens pris påverkats av att en stor andel av medlen erhålls som stöd Avgöra DemoÖst-regelverkets ändamålmässighet	Gjordes prisjämförelser och vad blev resultatet? Hur gick prissättningen till och gjordes upphandling? Om så är fallet på vilket sätt skiljer sig betalningsvillkor mot vad man är van vid?

3. Övriga Intervjuer

Utöver djupintervjuer med säljare och köpare har även ett urval av representanter för följande grupper intervjuats:

Lokala myndigheter – syftet med dessa intervjuer har varit att utröna hur samarbetet mellan köpare, lokal myndighet och Sida har utvecklats och fungerat. Detta bland annat för att kunna göra en bedömning av projektens effekt och se om det här finns faktorer som påverkar måluppfyllelsen.

Svenska myndigheter – syftet med dessa intervjuer har bland annat varit att erhålla underlag för bedömning av programmets kostnadseffektivitet samt studera i vilken omfattning samrådsgruppens sammansättning påverkar projektbedömningen och därmed programmets måluppfyllelse.

Konsulter – Svenska konsulter har en viktig roll i bland annat urvalsprocessen då man tar fram stora delar av beslutsunderlaget för projekturvalet. Syftet med intervjuerna har därmed varit att studera eventuella samband mellan konsultens uppdragsbeskrivning, erfarenhet och kompetens samt projektets måluppfyllelse, men också för att få underlag för att bedöma programmets kostnadseffektivitet och hela kostnadsbild.

Recent Sida Evaluations

- 04/07 Review of Swedish Support to Human Rights and Democracy through Partnership with CSOs in Kenya**
Mutahi Ngunyi, Helena Kithinji, Simon Matsvai
Department for Africa
- 04/08 Textbooks for all
The Pilot Project for Publishing in Tanzania**
Leif Grahm, Kajsa Pehrsson, in collaboration with Lipangala Minzi
Department for Democracy and Social Development
- 04/09 The East African Regional Programme and Research Network for Biotechnology, Biosafety and Biotechnology Policy Development (BIO-EARN)**
E Jane Morris, Niels P Louwaars
Department for Research Co-operation
- 04/10 Zimbabwe AIDS Network (ZAN)**
S. Mupindu, C. Maposhere, P. Changunda
Department for Africa
- 04/11 Sharra Waste Dump Site, Albania-Feasibility Study and Urgent Rehabilitation Measures**
Karin Billing, Michael Wenborn, Lirim Selfo
Department for Infrastructure and Economic Co-operation
- 04/12 Social Policy and Community Social Service Development Project in Lithuania**
Frank Bertelsen, Laimutė Zalmienė
Department for Europe
- 04/13 Médecins Sans Frontières – Aral Sea Area Program
Sida's Support to Tuberculosis Control and Treatment**
Ingela Berggren Palme, Britta Nordström
Department for Democracy and Social Development and Department for Europe
- 04/14 Sida's Work Related to Sexual and Reproductive Health and Rights 1994–2003**
Gisela Geisler, Berit Austveg, Tone Bleie, Johanne Sundby, Heidi Skramstad, Bawa C. Yamba
Department for Democracy and Social Development
- 04/15 Swedish Nuclear Non-Proliferation Assistance Programme in Russia and Latvia**
Thomas Jonter
Department for Europe
- 04/16 The Asian Regional Research Programme in Energy, Environment and Climate – ARRPEEC**
Gunilla Björklund, Michael Chadwick
Department for Research Co-operation
- 04/17 Social and Health Sector Projects in Russia, Final Report**
Thomas Bjørnkilde, Alexandra Wynn
Department for Europe
- 04/18 The Regional Training Programme in Design, Installation, Administration and Maintenance of Network Systems (DIAMN)**
Shawn Mendes
Department for Infrastructure and Economic Cooperation

Sida Evaluations may be ordered from:

Infocenter, Sida
SE-105 25 Stockholm
Phone: +46 (0)8 779 96 50
Fax: +46 (0)8 779 96 10
sida@sida.se

A complete backlist of earlier evaluation reports may be ordered from:

Sida, UTV, SE-105 25 Stockholm
Phone: +46 (0) 8 698 51 63
Fax: +46 (0) 8 698 56 10
Homepage: <http://www.sida.se>

SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY
SE-105 25 Stockholm, Sweden
Tel: +46 (0)8-698 50 00. Fax: +46 (0)8-20 88 64
E-mail: sida@sida.se. Homepage: <http://www.sida.se>